

HALKEVİ

BAĞIMSIZLIK VE DEMOKRASİ MÜCADELESİNDE

SAYI : 4

HALKEVLERİ YAYIN ORGANI

ŞUBAT 1979

«Biz istikbalimizi emin bulundurmak için heyet-i umumiyemizce, bizi mahvetmek isteyen emperyalizme karşı ve bizi yutmak isteyen kapitalizme karşı heyet-i

başyazı

Halkevlerinin 47. kuruluş yıldönümü

Ahmet YILDIZ

Basın ve yayın organlarının seçkin temsilcileri, Cumhuriyetle başlayan devrimci sürece ekinel (Kültürel) katkılarda bulunmak üzere, kurulan Halkevleri, 47. yilına girmiştir bugün.

Her yıl, bir gelenek haline gelmiş bulunan kuruluş yılını kutlama haftasına ilişkin program ekte sunulmuştur.

Atatürkü temel üzerinde ve O'nun çağdaş yorumu doğrultusunda, işlevlerini sürdüren Halkevleri, son yıllarında, ülke genelindeki bunalımın en dayanılmazını yaşadılar.

Gerçekten, emperyalist güçlerle onların işbirlikçileri ve içimizdeki uzantılarının açık faşizme geçiş komplolarının başlıca hedeflerinden birinin Halkevlerinin olması doğaldır. Halkçı, devrimci, demokratik, çağdaş Atatürkü gidice karşı olanların Halkevlerine de karşı olmaları amaç ve nitelikleri gereğidir.

Diştan güdümlü, içeride örgütlü, yıllarca eğitilen kadrolarını da devlet aygıtına mevziledirmiş, siyasal örgütlerce desteklenen, meclis kürsülerinde bile resmen övülerek arka çıkılan ve devlet gücünden de bolca yararlandırılan hak düşmanı faşistler, emekçihalkımızın hizmetinde bulunmaktan onur ve kıvanç duyan Halkevlerine yönelik saldırılarını gidererek yoğunlaştırmışlardır.

Hiçbir ükede, bizde olduğu gibi, faşizmin açılan örgütlenmesine ve devlet gücünden pervasızca yararlanmasına olanak verilmemiştir. Türkiye'de gö-

(Devamı Sayfa 15 de)

milliyece mücadeleyi caiz gören bir doktrini takip eden insanlarız.» 1920

Bugünkü savaşmalarımızın gayesi tam bağımsızlıktır.

Bağımsızlığın tamlığı ise ancak mali bağımsızlıkla mümkündür» (1920)

M. KEMAL ATATÜRK

Halkevleri faşizme ve emperyalizme karşı halkımızın bağımsızlık demokrasi mücadelesinin

(Baştarafı Sayfa 2 de)

rek, eylem yaratmaya yaratacakları, bilinen bunların kıskırtmaya yeltenecekleri, bilinen bunların uyan bir beklenti sayılmaktadır.

Sıkıyönetimleri, yanlış bilgi ve türetilen eylemlerle yanıltmaya çalışmaları doğaldır. Fakat senelerine güven beslediğimiz komutanların da bu tür oyunların bilincinde oldukları kuşkusuzdur.

Sıkıyönetimlerin yasal görevleri ve ilân gerekçelerine uygun olarak, tüm karanlık güçlerin odaklarını meydana çıkarmaları, onların bilinen yurtseverliğinin açık bir kanıtı olacaktır.

Anayasal sistemimizi çökertmek ve 11.11.1978'de sınırları sınırlanmış bir yünden açtık bir Türkiye oluşturma amacı güden emperyalizm ve onun için'indeki hain uzantılarının faşist bir dikta rejimi kurma planlarının somutlanması olan terörizme karşı tüm meşru, ileri güçlerin ve adaleti ağıttımın gerekeni yapmalarının, gelişmelerini olumlu bir yön almaları için çok önemli etkileri olacaktır.

Sıkıyönetimlerin, TSK'nin bilinen geleneklerine uygun bir tutumla, demokratik hak ve özgürlüklere dokunmadan, rejimin kurallarına uygun biçimde, görevlerini yapacaklarına olan inancıyla kaynaklanan güvenimiz, tüm İsvanların da katılmalarını bulacağını umuyoruz.

2. YÖNLENDİRİCİ GÖRÜŞLER

Halkevleri, bütün ileri demokrasi örgütleri gibi hükümetin:

Emeçli halktan yana olan uğraşlarını, ileri faşist odaklardan arıtma ve faşist saldırılara karşı halkımızı koruyucu davranışlarını,

Demokrasiyi koruyup yapıcı ve geliştirici çözümlerini,

Can güvenliği ve öğrenim özgürlüğünü sağlayıcı önlemlerini içtenlikle destekler.

Türkiye'deki şiddet olaylarını «aşılabilir çatlama» diye nitelendirip, denge politikası ile önleme çalışmalarını faşizmin oyununa gelmek olduğu, faşist örgütlenmeden kaynaklanan kitle kıyımlarını maskeleyen amaçlı hizmet, görevi artık iyice anlaşılmalıdır.

En güçlü örgütleri gücümüzü ve başka güven kaynağımızı oluşturan TSK'nin, saygın komutanlarının yönetimindeki sıkı yönetimlerin, canlice çözümlerinin amaçlarını, de başlarması ve arkalarındaki güçleri adaletin önüne çıkaracaklarına güvenen ve bunu sağlamayı isteyen herkesin olumlu katkılarına bulunması çok önemli bir etimendir.

Yaşadığımız bunalmı, evrensel olgulardan soyutlayarak değerlendirmeye kalkışmak çok yanlış olur. Gerçekçe, bu bunalmı, egemen güçlerin artık götüremeyeceği duruma gelişlerinin bize de yansımalarını kaynağlanmaktadır.

4. İLKE KARARLARI

Hiç bir siyasal örgüt ya da çizgi ile sürekli bağlantı kurmadan, hiç bir ideolojinin özgün damgasını vermeden, siyasal çizgi çatışmalarına araç olmaktan ziyade koruyucu ve örgütsel bağımsızlığında da pöze düşürmeyen Halkevleri, gerçek bir demokratik platform olma niteliği ile:

Tüm halk düşmanlarına karşı savuşan güçlerle birliktelik içinde bulunmaya;

Her türlü provakasyona, sıkıyönetimi, yayma uğraşlarına ve sıkıyönetimlerden sonra da daha önceki durumu bozlatma girişimlerine karşı uyanık bulunmaya;

Devrimci-halkçı-demokratik bir çizgi örgütü olarak halkın uyarıcı gücü olarak, a) yoğunlaşarak sürdürme ve bütün bu uğraşları ile, rejimimiz, toplumsal gelişmelerimiz ve devrimci kesimler arasında işbirliği ve dayanışma yönünden en iyi bir örnek vermeye özel bir özen gösterir.

Halkevleri, belirlenen temel tutuma ile uyumlu olarak, uyarıcı ve eğitici görevlerinde bugün için, önceleri ön plana çıkan aşağıdaki konulara özel bir önemle yer verilmelidir:

1. Sıkıyönetimi aracı isteyip duranların niyetleri ve arkalarındaki güçlerin (çözümlenemeyen) oyunlarını ve bu oyunlara gidi-

mek için çok uyanık bulunma gereği, Sıkıyönetimi o denli isteyenlerin, Sayın Başbakanın bir yasal gerek olan eğitimi sağlama girişiminden ve hatta sayın Genel Kurmay Başkanının komutasındaki birlikleri denetiminden ve komutanları ziyaretlerinden buyuzlanmalarını asil niyetlerini açık kanıtları sergilemektedir.

Gerçekten, Başbakanlığın doğal bir yasal görevi gereği «Sıkıyönetimlerde eğitilmiş sağlama» ve Genel Kurmay Başkanının ziyaret denetimlerini tepki ile karşılayan davranışlar, demokrasimize karşı teşahhlanan komplonun amaç ve niteliğini kanıtlama yönünden çok önemlidir.

TSK'nin işlerine karışacak kerteyle varan bu tepkilere geçirilmek «tense yasal kılıfta çok ilginçtir.

Hükümet yasama organına karşı sorumlu ve onun denetimindedir ama Meclisler, Hükümete buyruk ya da yönerge veremez. O halde, Başbakan da, kendisine karşı olan sıkıyönetimlere karşıyız.

Meclislerin, denetledikleri ve kendilerine karşı sorumlu olan hükümete buyruk ya da yönerge verememeleri Anayasamızın «kuvvetler ayrılığı» ilkesinin gereğidir. Eski Anayasamızın kuvvetler birliği ilkesine göre, görevi meclisler adına, vekâleten yaptıkları için kendilerine «vekül» denen hükümet üyeleri ile şimdiki bakanların durumunu kavrama sistemiyenlere, sıkıyönetimin yürütülmesinde bir kesimi ve yönetimin bir biçimi olduğunu, yürütülmesinde de yönetimin de başının Başbakan olduğunu ve Hükümet Başkanının başında bulunduğunu birimlerin işlerinde eğitilmiş bile sağlamamasını istemek, yönetimde anarşi istemekle eş anlamlı olduğunu anlamıştık. Bugün düzeltilmeye çalışılan durumun oluşmasında da, böylece bir yönetsel anarşinin etkisi baş nedndi.

Halkevleri böylece yanlış anlamalara yol açacak görüşlere karşı da halkı eğitme, görevi gereği sayar.

2. Halkevleri olaylara doğru tanımlama konusuna yardımcı olmalıdır.

Kahramanmaraş soy kurumu canavarlığı ortaya çıkıktan sonra bile, faşist cinayetlere halâ da yanlış tanımlar koyanlar, kuzu postuna bürünen kanavarları kuzu sananlar ve tüyler ürperti vahşeti sola yüklemeye çalışanlar, kan kusan ceterlerin cesaretlerini arttırmaktalar, Nerede, devinciler, solcular, ezilen halkı kıyma kalkmış, gebe kadınları parçalamaya ve mezhep ayırımıyla kitle kıyımlarına gerekçe yapmışlardır? En son en iyili aradığı için kurulu düzeni değiştirmek isteyenler, o düzenin ezdiklerini canlarına kıymaya kalkış mı?

3. Halkevleri tüm adalet niyetlerinin maskelerini indirerek, çirkin yüzlerini halkın göstermeye çalışmalıdır.

Her türlü felaketi, Kahramanmaraş canavarlığı ve hatta tren kazasının bile, sömürme çalışmalarını amaçları hakkında halk uyarıtıma çalışmalıdır.

Emperyalist güçlerin onların içimizdeki uzantılarının daha nelele kalkıpabileceğine ilişkin örnekleri çok olduğu bir bölgedeyiz.

Iran en çarpıcı örnektir. Yalnız petrolün 500 milyar liraya yakın döviz alırken, herdoz İran halkını süründüren bir yönetimi destekleyen, «batıcılar, bizdenler» diyen ve onları karşı ayaklanan yurtseverlere de «alçak» düşebileceğini, tutumlarını çok dikkatle izlemeliyiz. Onlar için «batıcı sayılmamanın alçak niteliğine» ne anlamı geldiğimizi artık iyice anlamalıyız.

Emperyalist güçlere alet olmaları sonu da, bir İngiliz Başbakanının devimi ile «Tavsiye kâğıdı» olmak olduğunu, nezdin algılanmalarına anlatmalıyız.

4. Sıkıyönetim kalktıktan sonra, şimdiki postu da yatanlar, hañca saldırılara geçerek, daha önceki düzeni bozlatma ya, sıkıyönetimlere yeltenemeyeceğimizi, dañz doğrusu, demokrasimize büyük bir toplım olmadığımızı kanıtlamaya çalışacaklara karşı şimdiden hazırlıklı olmalıyız.

5. Güncel konular, Halkevlerinin asil olan ekimlerini de aksınadan sürdürmelerine engel olmalıdır.

(Devamı Sayfa 15 de)

Çocuklar için

(Baştarafı Sayfa 2 de)

yaşam koşullarından da yoksun bırakılmaktadırlar. Çocuklara yönelik bu vurdumduymazlık, yurtdışında yaşayan çocuklarımızda suç boyutlarına ulaşmaktadır.

Fabrikaların kent içine, ya da kentlerin çok yakınlara kurulması, yapıların sağlık koşullarına aykırı oluşu, yeterli kreş, çocuk bahçeleri ve parklarının olmayışı bugünün çocuklarımızın mutsuzluğa, sağlıksızlığa itmektedir. Ayda 100 TL. yi geçmeyen çocuk yardımı ile çocukları aşılamaya anlayışın sorumluları kimlerdir? Ülkemizin çocuklarının bazı derneklerin lanetleri, ulfeleri ile büyütülemeyeceğine ne zaman karşı çıkacağız? Üç çocuğu giydiren, dört çocuğu doyurmakla, ülkemizin çocuklarının beslenme ve giyim sorunlarını çözümlenme üç - kâğıdına göz yummayalım. Populizm'i, Babyli'ye dönüştürerek çocuklara yararlı olabilecek olası değildir.

Bu yıl, Dünya Çocuk Yılı'dır bildiğiniz gibi. Gene yalan yanlış sayılar dizelecek alt alta, gene açık oturumlar, kapalı oturumlar, şenlikler, konserler, daha nice nice şeyler yapılacak ama köklü hiç bir önle alınmayacaktır. Harcanan, horlanan, ezilen, ölen, öldürülen çocuklarımız için.

Gelelim Çocuk Yazını'na : Yazın işi ile uğraşan tüm yazarların boynunun borucudur çocuklar için yapılar üretmek. Hiç bir şeylerini koruyamadığımız çocuklarımızın bari beyinlerini soldırdıktan koruyalım.

Bu güne değin Yeşilçam'ın alışılmış film öykülerinin küçültülmüşüdü çocuklarımızın önüne. Yada ithal malı çocuk yazını örnekleri ile iyiden iyiyeh zehirlenmelerine göz yumduk. Yeter artık! Yeter artık Ayşecik'lere Tomurcuk'lara, Ülkücü Ali'lere... Dizimizi kırıp onların sanatsal tatlar olabileceği, dört başı boyındır yapıtlar üretmeye koşullamalıyız kendimizi. Çocuklara daha güzel bir dünya bırakmak için, onlara daha güzel bir dünyayın nasıl olduğunu anlatmamız gerekir. Dünyanın — bugünkü çirkinliklerle, haksızlıklarla, sömürülerle dolu dünyanın — nasıl daha güzel, daha yaşanması kılınabileceğini kavratmalıyız onlara. Ama asla savsözlerle, belgilerle değil Biz ki babamızdan ileri, doğacak çocuğumuzun gerisi olduğumuzun bilincindedeyiz, yarın bizden ileri olacak doğmamış çocuklarımıza, doğmuş çocuklarımıza, doğacak çocuklarımıza karşı sorumlu olduğumuzu unutmayalım. Bu sorumluğumuz içinde üretelim. Bu üretim kampanyasına çok önceden katılımı usta yazarlarımız vardır : Aziz Nesin, Yaşar Kemal, Fakir Baykurt ve niceleri çocuklar için bir şeyler üretmenin tadına varmış, yetkin örnekler sunmuşlardır çocuklarımıza. Sıra genç yazarlarımızdadır. Çocuklarımızı olsun yabancı kültür boyunduruğundan kurtarmanın ne denli saygın bir savaşım olduğunun yinelenmeğe bilmem gerek var mı?

Devlet Tiyatroları, Şehir Tiyatroları, Özel Tiyatrolar kolları sıvamalıdır. Çocuk oyunları, Kuklalar, Gölge oyunları, Çocuk Operaları, Çocuk koroları, Çocuk filmleri ile bu savaşımına yeni boyutlar kazandıralım. Çocuklarımız için kurulan dünyacı kurumlar. Büyük Ozan Nazım Hikmet'in vasiyet niteliğindeki dizileri güç versin bizlere :

«Dünyayı verelim çocuklara hiç deşilse bir günlük güne

allı pulu bir balon gibi verelim oynasınlar oynasınlar türküler söyleyeyek yıldızların arasında dünyayı çocuklara verelim kocaman bir elma gibi sıcağık bir ekmeğimizi sunmuş gibi

hiç deşilse bir günlüğüne doyunsunlar dünyayı çocuklara verelim bir günlük te also öğrensin dünya arkadaşlığı çocuklar dünyayı olacak elimizden ölümsüz aşkaçlar diyecekler.»

ÇOCUKLARA İLİŞKİN

Çocuklara ilişkin çok şeyler söylenebilir ve yazılabilir ama neleri, nasıl söylemeliyiz?

Çocukların çok yönlü gelişmesini ve çok yönlü eğitilmesini, böylece demokratik, özgür ve eşit bir halk eğitimi gerçekleştirilecek süreci, yöntemleri, araçları seçerken ne yapmalıyız?

Toplumsal yaşamın diğer öğelerinde olduğu gibi bu konuyu görevlerimiz içerisinde büyük önem kazanıyor.

Onların küçük dünyasında şekillenmeye başlayan arkadaşlık, dostluk kardeşlik, güç olgusu, köylülük, haksızlık kavramları hangi temel sorunlardan ortaya çıkmaya başlıyor?

Bu gerçeği bulmak zorundayız! Onlar için yazılmıyları okuduğumuzda, güzel günleştireceğiz geleceğimizi olduğu vurgulanmaktadır...

Yaşadığı güllere ilişkin söylemlerinde ise çocukların hiç de artık yabancısı olmadıkları gerçek yaşamı anlatılmaktadır.

Penceremin dışında
Tek ayak üstünde
Anasız-babasız üzgün
Ne duruyorsun öyle güzel serçe
Yoksa senin de mi anan çamayıda
Baban hakkını aramaktan hapiste? (1)

Yaşamak ne kadar güzel demeyi öğrenmeye başlamakla
rında onlar en az büyükler kadar çevresine duyarlı ol
maya başlamakta ve etkilenmektedir.

A benim al çiçeğim
Boynun niçin eğri
Yoksa senin de baban benimki gibi
Almanmaya çalışmaya mı gitti? (2)

Oyuncağlarını, koymayı çok sevemelerine rağmen aile ve yakın çevresinin toplumsal konumu onun ilgi ve ülenleri için odaklaştığı noktalar olmaktadır.

Çok defalar çözümlemeyeceği sorunlarında, bedeli, ruh sağlığı, gelişimi ters bir görünüm kazanmaya başlamaktadır.

Kar kardeş
Babanın paltosunu alıyorum bana
Ne olur beni anla
Ve sıcak yağ biraz olsun
Benim için (3)

Çoğu kez çocukların kavrayamadığı olaylara ilişkin yakarışlarının doğa ötesi, akılsal olmayan çözümler istemeleri olağandır.

Ancak çocukların gelişimine yardımcı olabilmek istiyor sak, onları etkileyen sorunların kaynağını ve çözümlerini araştırmalıyız.

Yaşadığımız toplumsal yapıyı ve kurumları doğrudan doğruya analiz etmeye yönelmek yapılacak ilk iş olacaktır.

Yapacağımız analiz sınıflı toplumlara ilişkin eğitimin sınıfsal özünün bulunması olacaktır.

Eğitim toplumsal gelişimin belirli bir aşamasındaki ekonomik yapıyla ilişkili olan bir süreçtir, davranış bilimi ya da becerinin bireylere aktarılması olduğuna göre çocuklara da yönelik bu sınıfsal eğitimin bütün yanları, ilişkileri ve bağlamları, ancak eğitimin ilgi alanına girdiği belirli bilimler, birlikte gözlemlenirse tam olarak kavranabilecektir.

İnsanın biçimlenmesi ve değişmesi kadar karmaşık bir süreçte daha bulmak pek kolay olmadığı için, eğitimin diğer bilimlerle arası işbirliğine son derece ihtiyaç duyduğumuzun gerekçesindedir.

Doğumunun 81. yılında Bertolt Brecht (10 Şubat 1898 —)

Kapitalizmin çarkı, sayısı gittikçe artan çeşitli ülkelerde zorbalığa baş vurulmazsa dönmektedir. Bazıları hâlâ döneneceği konusunda, oysa muhasebe defterlerine bir göz atarlarsa bunun karşının doğrulandığını ergoç görecektirler. Bu yalnızca bir zaman sorunudur.

Faşizme karşı bir çağrı, faşizmi bir doğa zorunluluğu olarak doğuran toplumsal nedenlere dokunmazsa dürüstükten uzaktır. Üretim araçları üzerinde özel mülkiyetten vazgeçmeyen, faşizmden kurtulamayacak, aksine ona gerek duyacaktır. (Bertolt Brecht Faşizm Üzerine Yazılar MA-YA Sayı 9)

Kavga başlayınca ateşin uzağında duranlara

Artık acımalı gözünü
kavgada ateşin uzağında duran,
başkası savunurken davasını
seyirci kalan kişi
artık acımalı gözünü.

Katılmamış da olsa kavgaya,
sonunda paylaşacak bozgunu
Bir kenarda durmak falan boş,
ne yapsa kaçamayacak kavgadan.
Kendi davası için döğüşmeyen
döğüşecek düşmanın davası için.

Diğer bir deyişle çocuk geneldir. Çocuk, ancak geleceğe götürülen ilişki içinde varolur. Genel, ancak çocukta, çocuk aracılığıyla vardır.

Beni yatağıma yatır anneciğim
Bu televizyon filmi seyretmek istemiyorum
Baksana büyüklerle birbirlerinin vuruyorlar
Sıra biz çocuklara gelir diye
Çok korkuyorum. (4)

Bu kadar da değil zaten, hergün televizyon, basın araçları "amaçlara" uygun bir şekilde tüketimi küçülttüren çocukların ilgi ve ihtiyaçlarını sorumsuzluğun sorumsuzluğu içerisinde yandıran yayınlarını sürdürmektedirler.

Çin gibi olmak için şu sakızı çiğner misin...!

Tüm bu olumsuzluklara rağmen; günümüzde bir eğitimci için, yalnızca çocuk sevgisiyle ve kendini çocuklara adanmış yeterli olmadığını öğreniyoruz.

Çocuk sevgisi, ancak emperyalizmin insanlık düşmanı işçi sınıfı düzenine karşı ülkemiz ve dünyamız için barış, özgürlük düzenine karşı ülkemiz ve dünyamız için barış, özdeş ve etkin olacaktır.

Çocuklar ölebilir yarın,
He mede ne sızmadan ne kuzpalı zandan
düşerek de değil kuyulara filan,
çocuklar ölebilir yarın,
çocuklar sakallı askerler gibi ölebilir yarın
çocuklar ölebilir yarın aton bulutlarının ışığında
ne bir sandım kemik, ne bir damla kan,
çocuklar ölebilir yarın atım bulutlarının ışığında
arkalarında bir avuç kül bile değil
arkalarında gölgelerinden
başka hiç bir şey
bırakmadan. (5)

- (1) Özgür Çoçkun/KAR YAGARSA UŞÜRÜM
- (2) Özgür Çoçkun/KAR YAGARSA UŞÜRÜM
- (3) İsmail Uyaroğlu/ÇOCUK VE ŞİR
- (4) Özgür Çoçkun/KAR YAGARSA UŞÜRÜM
- (5) Nazım Hikmet/YAŞAMAYA DİR

Ya hep beraber Ya da hiç birimiz

Kim mi kurtaracak seni köle?
Görecekler seni, kardeş,
yuvarlanırlar uçuruma,
duyacaklar çığlıklarını :

Seni köleler kurtaracak kurtaracaksa!
Ya hep beraber ya da hiç birimiz!
Kurtulmak yok tek başına
yumruktan ve zincirden.

Ya hep beraber ya da hiç birimiz.
Kim mi kurtaracak seni, aç insan?

Bize gel ekme istiyorsun,
bize gel, kıvranırlara açıktan.

Biz gösterelim sana yolu :
Biz açlar vereceğiz sana ekmeği

Ya hep beraber ya da hiç birimiz!
Kurtulmak yok tek başına
yumruktan ve zincirden.

Ya hep beraber ya da hiç birimiz.
Kim mi atacak öcünü, yenilmiş adam?

Vurulmuşsun madem,
gel yaralıların yanına.

Gerçik biz zavıfız ama,
alırskak biz alırız öcünü senin.

Ya hep beraber ya da hiç birimiz!
Kurtulmak yok tek başına
yumruktan ve zincirden

Ya hep beraber ya da hiç birimiz.
Kim tutacak elinden bitik kişi?

Birleşmek zorundadır başkalarıyla
yoksulluğu dayanamayan.

Birleş sen de yoksullarla, durma.
Birleş yarına bırakmayanlarla bu işi.

Ya hep beraber ya da hiç birimiz
Kurtulmak yok tek başına
yumruktan ve zincirden.

Ya hep beraber ya da hiç birimiz.

Kurtuluş yolu
tektir, özgürlük
ya da kölelik
ölüm veya hayat
o tek olan yolun
seçilmesine
bağlıdır.

Halk Oyunları üzerine bazı taslaklar

Muzaffer ERDOST

İnsan topluluklarının, birbirleriyle kaynaşarak, daha büyük birimlere dönüştüğü bilinen bir olgu. Ve her topluluğu, birer küçük su kaynağı olarak düşünürsek, bunların oluşturduğu küçük dereler çayları, çaylar ırmakları, nasıl oluşturursa, küçük insan toplulukları da, çoğalarak, öteki topluluklarla birleşerek, kaynaşarak, daha büyük toplulukları oluşturmuştur. Su kaynaklarının denizleri, okyanusları oluşturması gibi, insan toplulukları da, insanlık dediğimiz okyanusta bütünlenecektir. Bu benzetmeye bir şey daha eklemek gerekir : kaynaklardan denizlere dönen bütünlüşmenin yolları nasıl bir coğrafya alanı üzerinde izlenebilirse küçük insan topluluklarının büyük topluluklara dönüşmesi de tarih anı içerisinde izlenebilir. Bu bakımdan, insan topluluklarının daha büyük topluluklara, çağdaşımız olan ve bugünün en yüksek birliğini oluşturan uluslara dönüşmesi, tarihsel bir sürecin ürünüdür. Bu sürecin başlangıç dönemlerinde ve başlangıç dönemlerinin üst evrelerinde, irili ufaklı insan toplulukları, öyle anlaşılıyor ki, bugün halk oyunları dediğimiz oyunların ilk biçimlerini yaratmışlardır. Bunların doğuşu çok çeşitli nedenlere dayanabilir, ama tüm bu nedenleri bir ana nedene indirgemek olanağı da vardır : bu, topluluk olarak doğa karşısında, gerek diğer topluluklar karşısında varlıklarını korumak, soylarını yükseltmek sürdürmek bilincidir. Burada, iki sözcüğün altını, «topluluk» ve «bilinç» sözcüklerinin altını niçin çizdiğimi açıklamak isterim. Halk oyunlarında, temel belirleyici öge, bireyin değil, topluluğun temsil edilmesidir. Kişi, henüz bireyselleşmemiştir, topluluğa göbek bağı ile bağlıdır. Bireyselleşme, tarihsel bir süreçtir, belirli bir erenliğe kapitalist toplumda, bir başka ifadeyle uluslaşma çağına erişir. Kişi, daha ilkel topluluklarda, ancak topluluğun üyesi olduğu için mülkiyet (ya da üretim aracı) sahibidir, ve gene topluluğun üyesi olduğu için üretilen üründen bir pay alma hakkına sahiptir. Halk oyunlarımız bu açıdan baktığımızda, escc olarak, bireyselleşmiş kişi yoktur; kişi, topluluğun üyesi olarak vardır. Kendi kişisel varlığını, topluluğun üyesi olarak koruyan ve sürdüren kişi vardır. Halk oyunlarının birinci temel özelliği buradadır. Bir başka deyişle, halk oyunlarımız, komünal toplumun — alt, orta ve üst — li evrelerinin ürünleridir.

Altını çizdiğim ikinci sözcük «bilinç»tir. Burada, işgüdünün yerini, topluluk bilincinin aldığını vurgulamak isterim. Topluluğun, gerek üretmek ve gerek tüketmek için, doğa ile olduğu kadar, komşu topluluklarla da çeti n bir savaşım içerisinde olduğu açıktır. Doğayla bu ilişkisi dinin; komşu topluluklara olan bu ilişkisi savaşım oluşmasının temel nedeni olmuştur. Dolayısıyla, din, üretimin bir ögesini; savaşım, gene üretimin bir ögesini oluşturur. İster doğanın kendi bilincinde ondan (doğadan) çok farklı biçimde yansımaları olarak olu-

şan dinler olsun; ister üretim araçlarını, ürünlerini ve varlığını korumak için komşu topluluklara karşı geliştirdiği savaşım olsun; ister doğal güçler karşısında verdiği savaşım olsun, hepsi, topluluğun üretimini ve yeniden - üretimini gerçekleştirme amacını taşır. Bu anlamda da, din, savaşım ve doğal güçlere karşı savaşım, üretimin ve yeniden - üretimin birer ögesidirler. Gerek dinsel inanışların ilkel anlatım biçimleri olarak, gerek savaşım gücünü ve insanın artırmanın anıltım biçimleri olarak, gerek henüz gerçek nedenlerini tanımadığı doğal güçler karşısında kendisine yakıştırma değerler yüklediği bazı varlıkların kötülüklerinden kurtulmak, bazı varlıkların iyiliklerini üstüne çekilebilmek gereksinmesinin anlatım biçimleri olarak gerçekleştirdiği törenler, topluluk adına büyük bedensel hareketlerle ifade edilirler. Bu ilk tören biçimleri, halk oyunlarının ilkel biçimleri olarak gerekir. Halk oyunları, başlangıçta, bir üretim ve yeniden - üretim biçiminin toplumsal bilinç biçimlerinden (din, savaşım, doğa güçlerine karşı savaşım) doğmuş ve bu bilinç, geliştirilerek, topluluğun tüm üyelerine iletme, topluluğun gelecek kuşaklarına iletme aracı olarak, bir bilinç taşıyıcısı olarak, toplulukca oluşturulmuştur.

İnsanın gırlaktan çıkardığı ilkel ve anlamsız sese bir düzen vermesi, onu geliştirmesi ve zorunlu gereksinmelerinin ifade aracına dönüştürmesi gibi bu ifade aracının, yani dil, yaşatmak için zorunlu gereksinmelerini olduğu kadar, duygularını ve düşüncelerini ifade aracı olarak kullanma olanağına kavuşturması, onun duygularından yeni düşünce biçimleri, düşüncelerinden yeni düşünce biçimleri üretme de olanak sağlar. Tarihsel ve toplumsal bir varlık olan dil, nasıl duygu ve düşüncelerin bir taşıyıcısı ise, halk oyunları da, toplulukların duygu, inanç ve düşüncelerinin hemen hemen ilk taşıyıcılarıdır. Burada, hareket ögesinin ağır basması, duygu ve düşüncelerin, bedensel hareketlerle iletmesinin temel ögeyi oluşturmuş olmasındadır. Üretim biçimleri, tarzları ve üretim teknikleri geliştikçe, gelişen duyguların ve düşüncelerin oyunlarla ifade edilmesi olanaksızlaşırken, halk oyunlarının varoluş nedenleri tarihin gerisinde kalır. İfade ettiği duygu, inanç ve düşünceler, toplulukların tarihsel olarak gerisinde kaldıkça, halk oyunları, toplulukların o evredeki din, savaşım ve savaşım içerisinden soyutlanır, ve bedensel hareket, salt estetik bir anlam kazanarak, topluluğun estetik zevklerinin ortaklaşa ifade edildiği bir değere dönüşür. Demek oluyor ki, halk oyunları, duygu ve düşünceyi oluşturma, gerçekleştirme, iletme, üretme aracı olarak doğmuşlardır ve duygu ve düşünceleri ifade aracı olan tekniklerin gelişmesiyle, bu işlevlerini büyük ölçüde yitirmiş, ama topluluğun estetikliğini, bedensel olarak ifade etme, sürdürme ve yükseltme aracı olarak işlev yapmaya devam etmişlerdir.

Yukarıda belirttik ki, halk oyunları, insan toplumunun, küçüktopluluklar halinde ve her topluluğun iktisadi bir birim (ünite) oluşturduğu, genel olarak kapalı topluluklar oluşturduğu dönemlerde oluşmuşlardır. Bu yönleriyle, hemen her topluluğun kendine özgü özelliklerini içlerinde taşırlar. Ve gene, komşu topluluklardan etkileneilmiş ya da komşu toplulukları etkilemiş olmakla birlikte, halk oyunları, insan topluluklarının iktisadi birimlerinin büyümesi sırasında daha geniş topluluklar tarafından oluşturulmaya devam edilmiştir. Böylece en dar ve en küçükbir çevrenin yarattığı halkoyunlarının, bu çevrenin daha geniş bir çevrenin parçası haline geldiği zaman yarattığı oyunlardan tarihsel bakımdan daha eski olması ve eskiliği ölçüsünde topluluğun daha ilkel ögelerini ve özelliklerini içerisinde taşıması doğaldır. En yaygın halk oyunlarının, daha sonraki evrelere, toplulukların daha büyük birimler oluşturdukları evrelere ait olması gerekir ve bunların daha gelişkin ögeleri içereceği anlaşılır bir şeydir. Bu bakımdan bir yörenin oyunları, dar ve küçük halkalar ve geniş ve büyük halkalar olarak birbirlerinden ayrılabilir. Ama dar ve küçük halkalar, geniş ve büyük halkalara göre, genel olarak, zaman derinliği bakımından daha alta bulunurlar, ve geniş ve büyük halkalar, bu dar ve küçük halkaların özelliklerinin ortaklaşa ürünleridirler. Kuşku yok ki, küçük yörelerden doğan oyunların bu küçük yörelerin oluşturduğu daha büyük yörelerin oyunlarının temel ögelerini oluşturabilmesi için, gerek küçük yörelerin oyunlarının kendi aralarında bir akrabalık ve gerek bu büyük yörelerin oyunlarıyla temelde bir benzerlik olması gerekir. Bu akrabalığın ve benzerliğin kökeninde, ırksal yakınlık, tarihsel yaşantı ortaklığı iktisadi yaşantı birliği ya da benzerliği, coğrafya yakınlığı ve benzerliği — bunların tümü ya da birkaçı — yer alır. Başlangıçta din ve savaşım gibi üretim ögelerinden doğan ve dolayısıyla temelde üretime tekkabül eden, ama giderek toplulukların birlikte coşkusunu ve sevincini estetik olarak ifade eden halk oyunlarımız, ortaklaşa eğlence, düşün ve törenlerin ayrılmaz parçasına dönüşmesiyle de, topluluğun salt bir sanat yapıtı haline gelir. Bununla birlikte bireyselleşmenin ağır bastığı, bir başka deyişle meta ekonomisinin üretimin temelini oluşturduğu evrelerde, topluluk birliğinin dağılması ile birlikte, halk oyunları da bu işlevini yitirmeye başlamıştır. Burjuva kent ve oyun yarattığı yeni iktisadi birlik, yaşam biçimini de değiştirir, ve halk oyunları, merkez kentin kırsal alanına ilişkilerini büsbütün kopardığı yerde, terk edilmeye başlanır. Çünkü burjuva kentte, birey, ya sermayesi ile ya da emeği ile, kent üyeliğine girer ve çıkar. Aşiret üyesi olmak kan bağına ya da aşiretin rızasına, köy topluluğunun üyesi olmak komşuluk bağına, köy topluluğunun tarihsel oluşumuna ve rızasına bağlıdır; ve ancak bu toplulukların üyesi olarak üretim aracı sahibi ya da emek - güçlerinin su ya da bu biçimde ki-

ralayıcısı oldukları halde, meti ekonomisi bu ilişkiyi özer. Çukurova'da pamuk tarlasında işçi olarak çalışmak için, oyada oturan bir işçiyi ya da köy topluluğundan gelmiş olmak gerekmez. Emek - gücü sahibi olmak yeterlidir. Bursa'da Tofaş'ta ya da İstanbul'da Coca-Cola'da çalışmak için de öyle. Buralara işçi olarak ya da başka nedenlerle gidenlerin, geleneksel ilişkilerini sürdürmeleri, halk oyunlarını uzun yıllar yaşatmaları doğaldır. Ama bu, halk oyunlarının oluştuğu kaynağın, yaşamsal varlığının kaybolduğu yerdir.

Halk oyunlarını, geçmişli, bugünü ve geleceği olarak üzere, üç evre içerisinde ele alabiliriz.

(1) Halk oyunlarının geçmişini açıklamaya çalıştık. Bir kez daha özetleyerek yineleyelim. Başlangıçta küçük, daha sonra yöreyi içerecek kadar büyük toplulukların yaşantılarından kaynaklanan ve giderek onun coşkusuyla, sevincini, kıvançını, gönençini, temel öğeyi oluşturan bedensel hareketlerle müziksel ritme uyulanmış estetik içerisindedir, ortaklaşa ifade ettiği, birbirine iletildiği, kendisinden sonraki kuşaklara aktardığı bir sanat dalıdır. Yazının bulunmasından önce olduğu kadar, yazıyı bilmeyen topluluklardan doğmuş olan yazısız bir iletişim aracı; bazen yön öğeyi oluşturan türkülerini saymazsak, «dil»siz bir iletişim aracıdır. Toplulukların estetik duygularını inceler bedensel hareketlere geliştirme biçimi olduğu kadar, topluluk üyelerini birbirine ve kuşaklara bağlayan bir bağdır. Ve halk oyunları, bu yönüyle toplulukların yerleştiği her dağ eteğinden, her dağ yamacından, her ovanın, her vadiden kaynaklanan bir kaynak gibidir; insanın yücelmesini, bedensel ve duygusal yön den incelmelerini, kısacası insanlaşmasını oluşturan, ve bu yönüyle de, hepisi ayrı biçimde fişkırsa da farklı toplulukların oyunlarıyla yarışına gelişen, komşu topluluklara kendini aktaran ve komşu topluluklardan olan ve bu anlamda da küçük toplulukları birbirine yaklaştıran ve daha büyük birliğe dönüştüren bir iletişim aracıdır.

(2) Halk oyunlarının bugünü daha da ilişkiyi, burjuvalaşma ya da burjuva kent ile komşuluk ya da kan bağına dayalı geleneksel ilişkilerini sürdüren köylülük arasında, çarpık bir kültür karşıtlığı vardır. Kapitalizmin ve onun üzerinde yükseldiği bilim ve teknolojinin ithal edildiği Batı ile birlikte, aynı Batının modern kültür biçimlerine dönüşen geleneksel kültür de ithal edilmiştir. Sorunu halk oyunları açısından bakıldığında, «dans», burjuvalaşmakta olan kesimin, kesinkes yeğlediği «üstün» bir oyun tarzı olmuştur. Batıdan doğrudan salonlarımıza giren dans ile Türk halk oyunları arasındaki karşıtlığı kısaca belirtmek gereği var. «Dans» sözcüğü ile ifade ettiğimiz oyun tarzında birim, esas olarak cinsel çiftten oluşur; bir erkek ve bir kadın, bu oyunun temel birimi ve öğesidir. Bu bakımdan «dansın» teması, topluluğu değil, kişiyi ve hatta bireyi ön plana çıkarır. Pratikte «dans» şu olanaklara sahiptir. Temel birim «cinsel çift» olduğu için, törene katılan topluluğun tümü, birer çift oluşturduğu sürece, danso bizatihi katılabilir. Bu katılma, her çiftin isteğine göre değiştiği halde, dans süreci kesintiye uğramaz. Çiftin, karşılıklı hareket

ilişkisi, toplumun bireyselleşmesi ve bireyin topluluktan daha bağımsız hale gelmesiyle birlikte, sınırsız gelişebilir, ve hatta açık sekse dönüşecek kadar serbest hale gelebilir. Tekniğin tüm gelişmeleri, makinenin hızlanan ritmi, patlayan motorların motorlarına ve atomların ani yükselen dalgaları, müzik olarak yansıtılarak, danslarda da, bu müziğe kendini uyarlayarak gelişir.

Halk oyunlarımız, bu bakımdan, oldukça farklılık gösterir. Halk oyununun temel birimi, «cinsel çift» değil topluluğu temsil eden bir ekiptir. Bu ekip, esas olarak, bir kadın ve bir erkek sıralanışı biçiminde (karma), ya da kadınlardan ve erkeklerden ayrı ayrı olarak, ya da yalnız kadınlardan ve yalnız erkeklerden olmak üzere, üç farklı tarzda oluşabilir. (*) Ekibin, başı ceken, yani oyuna komando eden bir «baş» ve bir de ekibin sonunu bağlayan bir pöccüğü vardır. Oyun, oyuna başlayan ekiple biter. Bu, «dans»lardan, şu anlamda farklıdır ki, tüm topluluk üyeleri bu şenliğe katılabilir, ama oyuna herkes katılmaz, topluluk bu bu bakımdan oynayan ve seyreden olarak ikiye ayrılmıştır. Ekip, bir «cinsel çift» birliğini değil, topluluğun birliğini temsil eder. Ekibin parmak parmağa, elele, kalkoala, omuzomuzaya birbirine bütünüyle, ne tarzı, bu birliği simgeleyen ayrı bir öğedir. (Tutunmadan toplu oynanan oyunlar da — zeybek gibi — bu genel ilkeye uygun düşmektedir.) Oyun süresince, ya da oyunun belli evrelerinde, bu tutunma, oyunların hareket tarzını da sınırlar. Bu ada dansta olduğu gibi bireyselleşmeyi öne çıkaran bir «çift» değil birliği, topluluğun bütünlüğünü öne çıkaran bir «ekip» vardır.

Müzik enstrümanları ne denli geleneksel, ve müzikte ses birimlerini çağın teknolojik ritmine uygulanamayacak geleneksel yapıya ne denli bağlıysa, halk oyunları da, o denli geleneksel yapıya bağlı olarak, çağın burjuvalaşma ve bireyselleşme eğilimine uyarlanarak kendini değiştirememiş, yenileştirememektedir.

Kuşku yok ki, hiç bir oyunu, ve bu arada halk oyunlarımızın, müziğinden soyutlamak olanağı yoktur. Bedensel oyunların ritmi ile müziğin ritmi, birbirine kaynaşmıştır ve her ikisinin de birbirlerini karşılıklı etkilediğini kabul etmek durumundayız. Müzik uzmanı değilim. Müzik bilginim de yok denecek kadar az. Ama şunu sık sık düşünürüm: bizim müziğimizdeki ses aralıkları, esas olarak, doğal ses aralıklarına daha uygundur. Ne var ki, bizim müziğimiz, doğal olayları ve toplumsal olayları ifade aracı olarak değil, duygularımızı ifade aracı olarak gerçekleştirmiştir. Bir ekin tarlasının dalgalanışı, bir kalabalığın yürüyüşü müzikte, müzik olarak doğrudan yansımaz; bunların bizde yarattığı duygular yansıtılır, yani dış çevrenin bizim duygularımızda yansımalarını, yansımaları müziğimiz. Bu anlamda, dış çevreyi bize müzik aracılığı ileten değil, dış çevreyi algılayan duygularımızı ileten bir taşıyıcı niteliğindedir. Bu, şu sonucu doğurmuştur. Batıda, üretim tarzının değişiminde başlıca rol oynayan teknolojinin gelişmesi, yaşam tarzını da değiştirmiş, tekniğe birlikte, yeni bir toplum ve onun yeni bireyleri doğmuştur. Bu, teknolojinin hızlandığı, daha büyük boyutlarda mutlu kıldığı ve o ölçüde bunolma sürüklediği

yeni toplumun, yeni insanı, dış çevreyi, doğrudan, müzik olarak yansıtarak, hareketlenen, bunalan, isyan eden insanın müziğini de birlikte yarattı, ve bu müzikle birlikte, hızlanan ve yeni boyutları kazanan bedensel estetikler yaratıldı. Bizim müziğimiz bu değişmeyi ve gelişmeyi yansıtan özelliğe sahip olmadığı ya da ona böyle özellik kazandırılmadığı için, geleneksel ritmi içerisinde kaldı ve oyunlarımızın ritmini geliştiremedi.

Öyleyse diyebiliriz ki, halk oyunlarımız, bugün, kendi öz kaynaklarından gümrüdeyerek canlı bir biçimde akmakta, ama burjuvalaşan toplumun, bireyselleşen insanın, kapitalizmin duvarları önünde çöküp kalmaktadır. Biz, halkımızı severiz, ve onun öz benliğini yansıtan değerleri de severiz. Halkımızı tanımamızın, sevmemizin, ona güvenmemizin bir aracı olarak halk oyunlarını da sever, yüce tutarız. Ve gene biz, gericilik ve tutucu olmayı yeğlemediğimiz, bayağı ve kötü bulduğumuz gibi, kendi öz kaynağımızdan, halkımızdan koparak kozmopolitleşmeyi, dejenerasyonu da yeğlemeyiz. Halk oyunları, biz halkçı aydınlar ile halk arasındaki, halkın öz değerleri arasındaki bağı sağlayan bir kültür taşıyıcısıdır; ama halk oyunları, ortaklaşa yaşayışın bir ifade biçimi olarak, burjuva toplumun, bireyselleşen insanın gereksinmelerine bir yanıt oluşturmamaktadır. Burjuvalaşma, toplumsal bir yaygınlık kazandıkça, bütün modalarıyla birlikte Batıdan ithal edilen dans ile halkın öz kaynağından fişkıran halk oyunları, biri burjuvalaşan kentliyi, öteki geleneksel köylüyü olmak üzere, iki ayrı kültürü temsil etmeye başlıyor. Biri ne denli ithal ürünü ise, öteki o denli bizimdir. İthal edilen ne denli yayılıyorsa, bizim olan o denli geriliyor. Biri, ne denli çağı uyarlanıyorlarsa, öteki o denli değişen çağ karşısında geriliyor. Ve halk oyunları açısından iki kültür var: biri ithal malı, burjuva olan, öteki kendimizin, halk olan.

(3) Şimdi halk oyunlarımızın geleceği ne diyebiliriz. Küçük toplulukların kültürünün insanlığın evrensel kültüründe bütünlüğünün, egemen ve gelişkin toplulukların kültürlerinin, gelişmemiş ya da daha az gelişmiş toplulukların kültürlerini baskı altına alarak, çiğneyerek gerçekleştirebileceği incincede değilim. Tüm topluluklar, kendi kültürlerinin olumlu yanlarını geliştirerek, kendi değerleri oranında, evrensel kültürün oluşmasına katkıacaktır.

Evrensel kültürü oluşturma açısından halk oyunlarımızın yeri nedir? Halk oyunları, kendi kalıpları içerisinde ve halk oyunları olarak kalarak evrensel kültürün oluşmasına katkıda bulunabilir mi? Yoksa halk oyunlarımızı, çağımıza uyarlayarak, kendi gelişiminden soyarak ona evrensel bir giysi giydirmemiz mi gerekir? Benim düşüncem şudur: bir denizde, bir denize karışmış bir kaynağın suyu, su olarak vardır, ama kaynak olarak yoktur, kaynak

(*) Karşılaşma gibi, çifttelli gibi, karşılıklı ve çiftlerle de oynayan halk oyunlarımız okula gelebilir. Ha'ay, bar, horo, horan ve zeybek gibi aenel ve bebirleyici oyunlar esas alınmıştır; esasen diğer oyunlar, bu bebirleyici oyunların enel ilkesi içerisinde değerlendirilmelidir.

kaybolmuştur. Halk oyunları, ancak halk oyunları oldukları, halk oyunları olarak kaldıkları sürece vardır; onları, çağdaş bir içeriğe uyarlamak, evrenselleştirmek ise, halk oyunlarından yararlanarak başka oyunlar türetmektir. Bu, özünde, ayrı bir şeydir. Sanat yapıtları, iki biçimde, evrensel kültürün oluşmasına katkıda bulunabilir. Kendi değerlerini, bir sonraki sanata aktararak, ve kendi değerini, sürekli olarak yeni kuşaklara aktararak, ilk halk oyunlarımız, kendilerinden sonraki halk oyunlarının yaratılmasına katkıda bulunduğuna, etkinliğini sürdürmektedir. Halk oyunlarını, halk oyunları olarak korumak, halkın belirli bir tarihsel dönemde yarattığı sanat yapıtlarını korumak demektir. Halk oyunlarını özgün değerleri ile korumak bu bakımdan son derece önemlidir. Oyunlar, bedensel hareketlerle gerçekleştirildiği için, canlıdır, akıcıdır. Bir resim gibi yapıldığı halıyla, bir şiir gibi yazıldığı halıyla kalmaz. Çünkü halk oyunlarının taşıyıcısı, renk maddesi ya da yazı değil, bedensel hareketlerdir. Bu bakımdan da korumaya, kaybolmaya en elverişli olanlardır.

Halk oyunlarının evrensel kültür karşısında yeri nedir? İnsanın oluşum süreci, insanın oluşmasının yolunu bize gösterir. İnsanlık insan topluluklarıdır oluşmaktadır ve bu toplulukların bütünleşmesi, her topluluğun üyelerinin serbestçe gelişmesi, kendi kişiliğini kazanması yolundan geçecektir. Bugün uluslaşma düzeyinde, egemen olan uluslar ve egemenlik altına alınan uluslar vardır. Egemen ulusların kültürlerinin insanlığın kültürü haline geleceği düşüncesine katılmıyorum. Her toplumun, her ulusun bireylerinin, kişiliklerini serbestçe geliştirebilmesinin tek ve evrensel kaynağı, o toplum, o ulus üyelerinin kendi halkı, halkının öz sanatıdır. Nasıl bir insan, ancak kendi diliyle, kendini serbestçe geliştirebilir, bir toplum, bir ulus da, kendini, serbestçe kendi kaynaklarından besleyerek geliştirebilir. Ve insanlığın kültürüne, bizim, halk olarak, ulus olarak katacağımız şeyler, serbestçe gelişmiş kişiliğimizdedir. Bu serbestçe gelişmeyi, bu kişiliğimizi bulacağımız kaynaklar ise, etkin halkımızın sanatları ve bu arada halk oyunlarıdır.

Halk kültürü diyoruz, ulusal kültür diyoruz, evrensel kültür diyoruz. Geleceği olan ve evrensel kültürü oluşturacak olan ulusal kültür, halk kaynağından beslenen ve nesnel olarak halkın özellikleriyle bütünleşen kültürdür. Bizim halk sanatlarımızı ve halk oyunlarımızı kendi içerik ve biçimleriyle değiştirip yenileştirerek, evrensel kültürün bir parçası haline getireceğimizi değil, ondan olarak kişiliğimizi serbestçe geliştireceğimizi, serbestçe gelişen kişiliğimizin, evrensel kültürün oluşmasına katkıda bulunacağını düşünmemiz gerekir.

Kendi halk sanatımıza, kendi halk oyunlarımıza yönelirken, başnazca bir tutuma girmenin kısır ve yanlış olduğunu da vurgulamak gerekir. Gerek başka halk sanatlarını ve oyunlarını, gerek bugün ülkemizde egemen sınıf ve katmanların benimsediği, egemen Batıdan ithal edilen «dansları», başnazca bir tutumla yadsımak yanlış bir tutumdur. İnsanın kişiliğini serbestçe geliştirebil-

mesinin temel öğelerinden biri nasıl kendi halkının kaynakları ise, diğerleri de gene insanlığın ürettiği diğer halkların sanatlarıdır.

Türkiye'ye, esas olarak burjuvazlaşan tarafından ithal edilen «dans», özünde evrensel değildir. Ona evrensellik görünümlü veren, «dans» ile özet kapitalizminin egemenliğinin özdeşleşmiş olmasıdır. Nasıl Batı kapitalizmi Türkiye'yi egemenliği altına almışsa, «dans»da, aynı biçimde egemen olmaya başlamıştır. Bizim «dans»a karşı olduğumuz değil, ilkin bu egemenliğine karşı olduğumuz it-kesel benimsenmelidir.

Devletleşme oluştu ve işliyet ile birlikte, saray ile halk arasında çekilen duvarla birlikte, devlet ve yönetici kadro, halk oyunlarını ve dolayısıyla Türk halkının geleneksel yaşam biçiminin bir parçasını yadsımıştır. Oyun, halkın yaşamının bir parçası iken, bu devlet ve devletle bütünleşen yönetici kadronun yadsıdığı bir şey olmuştur. Türkiye'de, Batıcı aydınların ve ticaret burjuvazisinin öykündüğü şeylerden biri ise, Batı burjuva toplumundan aktardığı ««dans»lardır. Çünkü Batıda, saray, islam devletlerinde olduğu gibi, «oyun»un tarihsel sürecinde, bir kesintili, bir yadsımayı temsil etmemektedir. Bu bakımdan, denebilir ki, Batı sarayında, toplumun üst sınıfının yaşamının bir parçası olarak danslar, sınıflandırma bakımından kendi halk danslarına göre bazı farklılıklar gösterse de, temelde, varlığını geliştirerek sürdürmüştür. Anadolu Türk devletlerinde ise, Türk halk geleneğine aykırı olarak, halk oyunları ve oyun yadsınılmış, terk edilmiştir. Ama Batılılaşan, burjuvazlaşan aydın kesim gibi yönetici kadro da Batının burjuvazlaşan üst tabakasının bir toplantı, tören, eğlenme biçiminin aracı olan dansı ithal etmiştir. Kemalist yönetici kadronun Batılılaşma özelliğinin yanısıra halkçı özelliği, aynı zamanda, halk oyunlarının araştırılması ve tanınmasına olanaklar sağlamıştır. Halkevleri gibi.

Türkiye'de, yeni modern sınıfın, işçi sınıfının oluşmasıyla, halka dönük bilinçlenme, emeğe dönük bilinçlenme de, bu kültür ikilemini, bu ithal malı danslar ile kendi öz varlığımızın ifadesi olan halk oyunları ikilemini daha çarpıcı bir biçimde görmemize olanak sağlıyor. Gelişen, canlı olan, geleceği olan eğilim, halka, halkın kendi öz kaynağına yönelmiştir. Bu halkçı eğilim, teknolojinin yeni olanaklarından yararlanarak, bunları, kapalı kaldığı dağ eteklerinden, uzak yaylalardan, vadi diplerinden toplumun gözleri önüne getirmiş, ulus ölçüsünde tanıma, dolayısıyla halkımızı kendi öz değerleriyle tanıma düzeyine yükseltmiştir. Soruna bu açıdan eğilirken şunu da belirtmeliyiz ki, bizi, yüzyıldan fazla bir zamandır ezen, sören Batı kapitalizmi ile özdeşleşmiş bulunan ve burjuva toplumunun gelişmesiyle birlikte olduğu kadar, dejeneren olan gençliğiyle birlikte yeni boyutlar kazanan danslara karşı davranışımızı yeni bir süzgeçten geçirmek gerekir. Ve bunun yanısıra, kendi halk oyunlarımızı, başnaz şoven duygularla değil, ona insanlık ve evrensel acidan bakmak zorunluluğu vardır. Biz, bugün, hic bir süzgeçten geç-

meksizin maymunca bir anlayışla yansıtığımız dansların, olumlu yanlarını almak, ve bugün, halk oyunlarımızın olumlu ve evrensel özünü ön plana çıkararak tanımak ve tanıtmak durumundayız. Onun içindir ki, kendi halk oyunlarımızı engin bir tutku ile severken, bunun bir güvenliğe dönüşmemesine; yabancı halkların danslarını eleştirir bir süzgeçten geçirirken, onları, tümünden yadsınamaya, evrensel, yani insanlık değerlerini almaya özen gösteririz. Bizim tutumumuz, kendi halkımızla ve geçmişle öyle bağ oluşturmaldır ki, insanlığa ve geleceğe bir köprü olsun.

Peki ama bu nasıl olacak! Dünün ve bugünün halkevlerinin ve bazı kuruluşlarının özverili çalışmalarıyla bu ne denli olanaklıdır. Halk oyunlarının kendi kaynaklarında derlenmesi, tasnif edilmesi ve bilimsel bir değerlendirilmeden geçirilmesi, bazı kişisel girişimci'ler ve cabalılarla gerçekleştirebileceğimiz midir? Diyelim halay bölgesi Sivas'ta iyi çalışmış bir inceleme ekimi, gene halay bölgesi Urfa'da sonuç alınmış bir inceleme ekibi olduğunda, bu ne kadar yarar sağlayacaktır. Ya da, her iki ekibin de iyi çalışmış olması, bu ileri yöresi arasında, ortak bir tasnif ve bilimsel bir değerlendirilmeye yeter mi? Ya da zeybek bölgesi ile horan bölgesi arasındaki ortak ve farklı yanların bilimsel incelemesine olanak verir mi? Bütün bunlar, bize, devlet tarafından olanaklar sağlanmış ve merkezileştirilmiş bir örgütlenme içerisinde, bilimsel yöntemlerle çalışmanın gerekli olduğunu haykırır. Halk oyunlarını, özgün özellikleriyle, kendi kaynaklarında, günün teknik olanaklarından yararlanarak, toplayacak, arşivleyecek ve onları kendi yöresi içerisinde tasnif edecek ve bölge arası bir merkezde toplayacak biçimde, bir örgütlenmeye gerek vardır. Radyonun, teyypin, pikabın, televizyonun yaygınlaştığı bir evrende geçiyoruz ve halk sanatları, bütün bunların etkinliğinde, kendi özgün niteliklerini hızla yitirme durumundadır. Halk oyunları, tam bir bazılmaya uğramadan, devletin maddi desteği ile geliştirilecek özerk kurumlar, bu işin büyük ölçüde üstesinden gelebilir. Ve bu işleri düzenlemek için yetiştirilecek elemanlar aracılığıyla, bir sistem içerisinde, bilimsel bilgi çerçevesinde, bu yapılabilir, yapılmalıdır. Devletin, halkevlerine, böyle bir işlevle, yeni bir işlerlik kazandırması doğal bir yol olarak görünmektedir. Kendi folklor uzmanlarını cımasızca yurt dışına atan ve onlara hic bir nedenle de olsa gereksinme duymayan bir ulus, «ulusal» olmaktan, yüzü kırmadan söz edemez. Bu konuda yeni uzman kadrolar yetiştirmeyen, ve bunu yaşama geçirmeyen bir «devlet», halkçı ve ulusal olduğunu öne süremez. Kurumsal ve sürekli çalışma isteyen bir işin geci-ki kişisel girişimciliklerle, maddi olanaklar gerektiren teknik çalışmaların kısır ve ali öznakları, bilgi ve uzmanlık isteyen çalışmaların amatörcü çalışmalarla sağlıklı bir biçimde yürütülmesi düşünülemez. Devletin operası vardır, tiyatrosu ve tiyatro okulları vardır, ama bir halk sanatları okulu, bir halk oyunları binası, bir halk oyunları sarayı yoktur. Bu, kendimizi küçümsemeye ve halkımızı önemse-meme durumuna bir son vermek gerekir.

Emperyalizm döneminde kooperatiflere bir bakış

(Bostara Sayfa 10 da)

Köylülerimizin ortak kullanım malı olan mera, kolektivizmin köylülerimizce benimsenmiş ve yüz yıllardır hiç bir sürtülmeye neden olmayan bu ortaklık alışkanlıkları övgüye değerdir.

Merada olduğu gibi diğer tarımsal araç ve gereçlerde zaman zaman ortaklaşa kullanım sağlanmakta ve imce çalışmalarında görülmektedir. Karşılıklı yardımlaşma ve dayanışma köylülerimizin ortak özelliklerindedir. Bu anlamda köylülerimizde kurulacak kooperatiflerde güçlerin birleştirilmesi, üretim araçlarının toplumsallaştırılması konusunu köylülerimiz sevinçle karşılayacaklardır.

Kooperatiflerde halk yığınları kendi kendilerini en iyi biçimde yönetmeyi öğrenirler. Kooperatifler ortaklarının ortak çıkarlarını koruyan ve en uygun fiyatlarla mal sağlayan önemli bir örgütlenme biçimidirler.

Üretim kooperatifleri yoksul köylü ve küçük üreticili kapsama içine alıp, üretilen tüm ürünlerin pazarlanmasını sağlayıcı fonksiyonu yerine getirebilir. Ürünlerin mamul madde haline getirilmesi için küçük çaplı fabrikalar kurarak, tarımsal ürünlerin konserve ve paketleme işleri kooperatiflerce yapıp tüketim merkezlerine sevkedilebilecek ulaşım araçları da kooperatiflerin elinde olması sağlanmalıdır. Tüketim merkezlerinde kurulacak mağazalar ve tüketim kooperatifleri ile aracısız bir köprü kurulması sağlanmalıdır.

Birbirini tamamlayan, üretim ve tüketim arasında aracısız bir ilişkinin kurularak üreticiden tüketiciye malın aktarımı sağlıklı bir biçimde kooperatiflerce sağlanmalıdır. Üretim kooperatifleri aynı zamanda tüketim kooperatiflerini de kurarak kendi ortaklarının gereksinimi olan temel gıda maddelerini, giyecek, tarımsal makina, araç, gereç, dayanıklı tüketim maddelerini aracısız olarak ortaklarına aktarmayı sağlamalıdır. Bu anlamda köy kooperatifleri bu ikli görevi yerine getirirken hem ürettikleri ürünleri değerine satmayı aracısız olarak sağlar, hem de ortaklarının temel gereksinimlerini ucuz ve aracısız olarak karşılamış olur.

Bu durum üreticilerin tasarrufunu sağlayarak, üretimi arttıracak gibi gelir düzeyini de oranlayacaktır.

Kırsal alanda kurulacak kooperatifler yalnızca tarımsal amaçlı olmamalı halıcılık, mobilyacılık, hayvancılık ve el sanatlarını kapsayan tüm konularda çeşitli kooperatiflerin kuruluşu gerçekleştirilmelidir.

ÜLKEMİZDE KOOPERATİFÇİLİĞİN GELİŞİMİ

Ülkemizde kooperatifçiliğin tarihi eski olmasına rağmen 1960 yılından sonra kooperatifçilik hareketi kayda değer bir boyuta ulaşmıştır. Ülkemizde bugüne değin 20'ye yakın kooperatifçilik modeli geliştirilmiş ancak bunların bir çoğu hayata geçirilememiştir. Hayata geçirilen kooperatif modelleri egemen sınıfların istemleri doğrultusunda rüzene hizmet etme işlevini tam olarak yerine getirmişlerdir. Bugün kırsal alanda 9000'e yakın kooperatif kuruluşu gerçekleştirilmiştir.

Göstergelik bir demokratik görünüm altında her geçen gün sayıları artan bu kooperatifler egemen sınıfların denetimi altında yoksul köylülerin daha fazla sömürülmesi sağlanmıştır.

Kırsal alanda yaşamlarını sürdüren küçük üretici ve yoksul köylüler ürünlerinin pazarlanmasını yapabilecek güçte olmadıklarından yörelerindeki kooperatif ağlarına aracı ve tüccarlarla satmak zorunda kalmışlardır. Ülkemizdeki kooperatif ağları aracı tüccarlar sadece şekil olarak birbirinden farklı görünümündedir. Bunlar özde birbirinden hiçte farklı değildirler. Çünkü ikisinin de sistem içinde görevleri aynıdır. İkisinde sömürüyü örtürme ve sistem hizmet etme görevindedirler.

Ülkemizde mevcut düzen kooperatifçiliğinin gö-

revi ikilidir. Bir tarafta sömürüyü yurdun en ücra köşesine kadar yaygınlaştırıp, egemen sınıflara daha fazla kazanç sağlarken bir diğeri ise kırsal alanda gelişmekte olan demokratik halk muhalefetine karşı çıkabilecek bir tabanın yaratılmasıdır. Bu yaratılmaya çalışılan tabaka köy burjuvazisini destekleme ve giderek orta köylülüğü de kapsamına almaktadır. Bu kapsam içine giren kesim kooperatif gelirlerini kendi aralarında paylaştıkları gibi devletin her türlü olanaklarından faydalanmaktadır. Büyük toprak ve arazileri ellerinde bulunduran bu kesim tüm altyapı hizmetlerini kendi yararlarına dönüştürürler.

Emperyalizmin kırsal alanda işbirlikçi olan bu kesim küçük üreticilerin daha fazla yoksullaşmasını sağlamaktadır.

Ülkemizde giderek sayıları artan kooperatiflerin kurulması sorunlara çözüm getirmemektedir. Yine bir avuç sömürücü yine sömürülen milyonlarca emekçi devlet kredileri, ürünlerin pazarlanması, topraksızlık, işsizlik ve sıkıntılar tüm ağırlığıyla emekçilerin üzerinde sürdürülmektedir.

Ülkemizde kooperatiflerin tüm nimet ve olanaklarından yararlanan kooperatif ağları, büyük çiftçi ve tüccarlar kooperatif kredileri ile ekonomik güçlerini daha fazla arttırmaktadırlar. Tarım satış kooperatifleri ve devletin diğer kurumları onları besleyici fonksiyonunu yerine getirmektedirler.

TARIM SATIŞ KOOPERATİFLERİ

Tarımsal ürünleri ve hammaddeleri mamul madde haline getirilerek üreticilerin ürünlerini gerçek fiyatlarına gerek yurtiçi gerekse yurtdışı pazarlarda satarak gerçek değerine vermeyi amaçlayan kuruluşlardır(!)

Bu kuruluşların işlevine baktığımızda amacının tersine yoksul köylü ve küçük üreticilerin daha fazla sömürülmesini sağlayarak aracı-tefecî ve tüccarları destekleyen bir politika izlediğini görmekteyiz.

Örneğin : Tiftik ve yapoğı tarım satış kooperatifleri birliğinin 1978 Tiftik alım kampanyasında izlediği politika bu gerçeği kanıtlayabilecek bir niteliktedir.

Şöyleki 1978 tiftik alımı ile ilgili Bakanlar Kurulu kararnameyle belirlenen 165 TL taban 190 TL baş fiyat ve bu iki rakam arasında satın alınan tiftikler küçük üretici ve yoksul köylülerin ürünlerini oluşturuyordu. Bu arada aracı ve tüccarlarda söz konusu kesimden mal olarak depolanmışlardı. Bu süre iki aylık bir zamanı kapsıyordu. İki aydan sonra tiftik birlik kararname fiyatları üzerine çıkararak ürünün kalitesine bakılmaksızın 230 TL'den alım yapmaya başladı. Bu fiyatla mal satan tüccar aracı ve büyük üreticiler oldu. Bu uygulama ile tüccar ve aracıların desteklenmesi sağlanmış oldu. İki ay önce malını satan kooperatif ortağı yoksul köylü iki ay sonra mal satan tüccardan kg. başına 60 TL daha az para almış oldu.

Görülen odur ki, bu düzen içinde alın teri ile üretilen her şey, yine bu düzenin kurumları tarafından, üreticilerin elinden alınmaktadır. İşte bir avuç vurguncunun daha fazla pay almasını sağlayıcı kurumların işlevi budur. Küçük üreticiler, yoksul köylüler ve elindeki üç kuruşuyla ay sonunu getirme uğraşı veren tüketiciler bu kurumların işlevini tersine çeviremezler. Bu iğrenç sisteme karşı yılmadan usandıran mücadele etmelidirler. Emegün sömürüsü üzerine kurulan insanlık düşmanı düzenlerin ancak birlikte mücadele anlayışı ile yıkılacağı tarihin bize göstermiştir.

Yaşanılan toplum içinde nisbi de olsa üreticilere alın terinin karşılığını verecek, yoksul üreticinin daha fazla soyulmasını önleyecek kooperatiflerde örgütlenerek kooperatiflerin bu sömürü düzenine daha fazla hizmet etmesine dur denilmelidir. Bu da ancak ilerici, yurtsever üretici ve tüketicilerin kooperatiflerde yönetime gelmesiyle sağlanabilir. İnsan emegünün gerçek değerinin ortaya konulacağı toplu-

(Devami Sayfa 15 de)

Çocuk küçük kalmaz büyür ister istememez

BİR ÇOCUĞA NELER SÖYLENİR

Yüce Tanrı herşeyi görür
Karagünler için para biriktiren
insan
Bir şey olamaz, bir işe yaramayan
yan
Göze zararlıdır fazla kitap okumak.
Kolları güçlendirir kömür taşımak.
Güzel çocukluk, ah gelmez bir daha.
Sakin ha, gülünmez yanlışla.
Karşı çıkma büyüklere.
Sofrada hemen ellerini sokma
tabağa
Pazar gezmesi dinçleştirir adamı.
Saygılı olmak gerek yaşlılara karşı.
Hiçde gerekli değil bedene tatlı.
Ama sağlığa yararlıdır patates.
Çocuk dediğin açmaz ağızını.

BERTOLT BRECHT

Eğitim üzerine bir araştırma

Kemal UZUN
TÖB-DER Genel Sekreteri

GİRİŞ

Bu kısa değerlendirmenin amacı toplumdaki çeşitli üst yapı kurumları arasında büyük önemi olan «eğitim kurumu» nun mevcut toplumsal düzen içindeki yerinin kabaca da olsa doğru olarak saptanması ve bu oluşuma karşı devrimcilerin eğitim alanındaki mücadele politikalarının oluşturulması yönünde tartışmaya ve geliştirilmeye açık bir yaklaşıma geçmektir.

Şimdiye dek çeşitli siyasal görüşler, mevcut eğitim kurumunun toplumdaki yerini ve işlevini saptamağa çalışmışlar ve bu kuruma karşı genellikle tepkisel planda kolan eleştiriler getirmişlerdir. Bu tartışma platformları, mevcut düzeni değiştirmeyi amaçlamadığı ve egemen sınıfların tartışma platformunun dışına çıkmadığı için «reformcu» anlayışın ötesine geçememiş ve uzun süre bu anlayışlar «devrimci görüş» olarak kitlelere yansıtılmıştır. Bunun en önemli nedenlerinden birisi de şüphesiz ki, Ölkemizdeki sol hareketin uzun yıllardan beri burjuvazinin şu veya bu kanadının kuyrukçusu durumundan kur

tulup bağımsız devrimci bir siyaset haline gelemedi. Bu yüzden sol hareket tarihsel süreç içinde burjuva reformist siyasetlerin önerilerinin dışına çıkamamış ve mevcut düzene karşı bir alternatif oluşturamamıştır. Bu tarihsel oluşum içerisinde, bir takım burjuva demokratik dönüşümler (örneğin feodal topluma özü tekke, medrese, dine dayalı eğitime karşı kapitalist topluma özü «bilimsel» eğitimin savunulması, laiklik ve buna benzer gelişmeler «sosyalist» anlamda devrimci ahrisimler olarak lanse edilmişlerdir.) devrimcilik adına amaç olarak benimsemmiştir. Daha sonraları bu reformist anlayışa teki olarak özellikle TÖS zamanında yapılan Devrimci Eğitim Süratları'nda «devrimci eğitim» kavramı boş bir slogan olarak, kalıp halinde ortaya

atılmıştır. Bu dönem, Türkiye'deki sol hareketin geçmişten beri süre gelen burjuva kuyrukçusu tutumuna teki olarak bağımsız bir devrimci hareketin oluşturulmasına yönelik çabaların da geliştiği bir dönemdir.

Yine bu dönemde burjuva ve küçük-burjuva reformist siyasetler, mevcut düzene karşı bir alternatif oluşturma yerine mevcut düzenin sınırları içinde aksiyon yollarını eleştirilmesi, onarılması ve kapitalistleşme sürecinde kapitalizme göre bile gerici olan yolların tasfiyesine yönelik önerilerle ortaya çıkmışlardır.

Biz bu çalışmada tüm bu anlayışları gözönüne alarak ve mümkün olduğu ölçüde sığanlaştırarak kaçınarak devrimci mücadeleyi gerektirdiği düzene karşı alternatif oluşturma çabalarına katkıda bulunabilecek bir anlayışla eğitim kurumlarını değerlendirmeye ve bir mücadele programı getirmeye çalışacağız. Bunu yapmak için çok kısa olarak eğitim kurumu nedir? sorusuna cevap vermek gerekir. (Biz bu soruya cevap verirken, genellikle asıl soruna cevap vermek istemeyen siyasetlerin çokça yaptığı gibi daha evvel temel klasiklerde detaylı olarak incelenmiş insanlığın düşüncesinde bu güne dek toplumların tarihsel gelişimi içinde eğitimin konumunu incelemeye girmeyeceğiz.)

EĞİTİM NEDİR ?

Toplumdaki kurumların incelenmesi, bu kurumların içinde yer aldıkları sosyo ekonomik yapının bütünselliği içinde ele alınmasında anlamlı sonuçlar verebilir. Bu nedenle, toplumdaki eğitim sistemi ya da kurumunun bütün boyutlarıyla kavrayıp değerlendirilmesi söz konusu sistem ya da kurumun, toplumsal yapının içerdiği diğer kurumlar arasındaki yerinin belirlenmesine bağlıdır. Toplumsal kurumların bir tanesi olan eğitim kurumunu, toplumun sosyo - ekonomik yapı ve ilişkilerinin oluşturduğu namiklerden soyutlayarak

yalnızca kendi içinde değerlendirmeye girişmek, ele alınan konunun gerçek boyutlarının gözden geçirilmesi sonucunu verir.

Eğitim, «toplumun gelişmesinin belirli bir aşamasındaki ekonomik düzen»in gerektirdiği düşünce, davranış, bilgi ve becerilerin bireylere aktarılmasıdır. Tanımdan anlaşılacağı gibi, eğitim kurumu, hukuk, sanat, kültür, din vb. gibi bir üst yapı kurumuna niteliğindedir. İşlevleri açısından da eğitim, üst yapıyı oluşturan diğer kurumlardan pek farklı değildir. Toplumun üst yapı kurumları, toplumun sahip olduğu ekonomik yapının, düşünsel ve sosyal ilişki düzeyinde de yerleştirilip pekiştirilmesi amaca yönelik olarak geliştirilirler. Daha açık bir deyişle, toplumların üst yapıları alt yapı tarafından, bu alt yapının gereksinimlerine göre belirlenir ve düzenlenir.

Bu anlamda bugün ülkemizdeki eğitim, burjuva sınıf egemenliğinin serperyalizmi ve verli ortaklarına «uygulamaklar» ve «becerikli işçiler» yetiştirilmesinin bir aracıdır.

Üretici güçlerin gelişmişlik düzeyi ile birlikte toplumsal üretimin gerçekleştirildiği biçimi insanlar arasında belirli ilişkilerle yol alır. Üretim ilişkileri dediğimiz bu ilişkiler, toplumdaki egemen düşünce yapılarını temel belirleyicisi durumundadırlar. Tani toplumunun üst yapısının temelinde ton, toplumun ekonomik yapısının içerdiği ilişkilerdir. Bu nedenle, üretim biçimi ve onun içerdiği ilişkiler değiştiğinde üst yapı kurumları da değişim sürecine girer. Ve her üretim biçimi kendi gereksinimlerine cevap verecek üst yapı kurumlarını da beraberinde getirir.

Üst yapı kurumlarının temel işlevi, toplum üyelerinin belirli üretim ilişkilerinin oluşturduğu sosyal yapıya uyumlarını sağlamaktır. Bu, c maddi ilişkilerin belirlediği, eğitim, hukuk, ahlak, düşünce, vb. sistemlerinin ve davranış

biçimlerinin bireylere çeşitli yöntemlerle benimsetilmesiyle gerçekleştirilir. Böylece toplumdaki egemen üretim ilişkilerinin sarsıntısız yürütülmesi sağlanmış olur. Üst yapının bu özelliği, onun üstünde yükseldiği ekonomik yapıya hakim olan sınıfların hizmetinde olduğu gerçeğinin en belirgin ifadesidir. «Her çağın hakim fikirleri, o çağın hakim sınıfının fikirleridir. Yani toplumun hakim (yönetici) maddi kuvveti olan sınıf, aynı zamanda onun hakim (yönetici) manevi (fikri) kuvvetidir. Maddi (ekonomik) üretim araçlarına sahip olan sınıf, aynı zamanda zihni (fikri - manevi) üretim araçları üzerinde de kontrol sahibidir. Ve bundan ötürü genel olarak fikri üretim araçlarından yoksun olanların düşünceleri ve fikirleri bu hakim sınıfın etkisi altındadır. Hakim fikirler, hakim olan maddi ilişkilerin fikri bir şekilde dile gelişinden başka bir şey değildir. Görüldüğü gibi üst yapı kurumları bir bütün olarak toplumun ekonomik gücünde tutan sınıfın çıkarlarına hizmet edecek şekilde düzenlenmektedir.

Oysa, «bilimsel» düşüncülerini ileri süren «eğitim uzman» ya da «eğitim mühendisleri, eğitimi sınıflar üstü, kendi deyişleriyle «izm»ler üstü görmek gerektiğini belirtmektedirler. Toplumsal yapıdan kopuk insan» yetiştirerek toplumsal yapıyı «ileri demokratik bir düzene» getirebileceklerini, ekonomik kalkınmayı bu «insan» ögesiyle sağlayabileceklerini, yeterli ve nitelikli insan yetiştirerek kalkınmanın sağlanabileceğini ileri sürmektedirler.

Öte yandan, bilim ve teknolojiyi, alt yapıyı belirleyen bir öge olarak görenler de yukarıdaki mantığa (metafizik mantığa uygun olarak, eğitimin de (bir bilim çabası savaşıyla) toplumsal değişiminin bir alt yapı ögesi işlevi göreceğini, dolayısıyla toplumsal yapıyı değiştireceğini ileri sürmektedirler. Ve

toplumsal yapıyı değiştirmek için eğitimin yeterli sayıda tekrarlatılması yeterli değil, dönük olmasını savunmaktadır. Genellikle 1930'lardan bu yana üretimi arttırmak için özellikle ABD'de, «bilimsellik» savıyla ortaya çıkan eğitim görüşlerinin konumu bu çerçevededir. Bugün bu görüşler Türkiye'de, bazı üniversiteler ve bilimsel kurumlar tarafından yansıtılmakta ve yine bazı partiler tarafından hayata geçirilmeye çalışılmaktadır.

«Bilimsellik» adına ve hatta sosyalistlik adına savunulan yukarıdaki görüşlerin, burjuva ideolojisinin bir uzantısı olduğu ve burjuvazinin isteği olan nitelikli işgücünü yetiştirmeye soldan destek anlamına geldiği açıktır.

Eğitim kurumu üst yapı kurumları arasında, alt yapı ile en sıkı bağlantısı olan, ancak en dolaysız bir biçimde etkilenen ve dolayısıyla üretim biçimlerini belirlediği ilişkilerin meşrulaştırılmasına en fazla hizmet eden bir kurum durumundadır. Bu nedenle, değişik aşamalarda toplumlarda eğitim kurumları toplamların içinde bulunduğu sosyo - ekonomik koşulların özelliklerini taşır.

Örneğin, feodal düzende, kapitalist düzen olduğu gibi yaygın bir eğitim düzenine rastlanmaz. Feodal düzenin kapalı ve durgun, büyük ölçüde tarıma dayalı ekonomik yapısının üst yapıdaki yansımaları dini inançlar ve değerlerin egemen ideoloji olarak benimsenmesidir. Feodal toplumda geçerli olan ilişkilerin ancak dini inanç ve değerlerin benimsetilmesi yoluyla meşrulaştırılması feodal düzende dinsel eğitimin ön planda olmasının temel nedenidir. Çünkü feodal düzende din «artı-ürün» ekonomisi dışı zorlukla el konması meşrulaştırılan bir kurum olarak, düzenli bütünleşmiştir. Dinsel kurumlar, artı-ürüne el koyan, toprak başta olmak üzere, üretim araçlarının sahibi durumundadırlar. Dinsel kurumlar bir yandan kendi-

lerin artı ürüne el koymalarını eşleştirenlerin bir yandan aristokrasinin artı ürüne ekonomisi dışı zorla el koymalarının meşru gerekçesini hazırlamış olurlar. Başka bir deyişle, feodal toplumda düzenin egemen sınıfı aris tokrasiyi eğitmek amacıyla kurulmuş birkaç okul veya üniversitenin dışından insanlara hayatı yaratmada gerekli bilgi ve becerileri kazandıracak düzenli eğitim kurumlarına rastlanmaz. Feodal toplumda, özel beceri gerektiren üretim alanlarında gerekli becerilerin yeni kuşaklara öğretilip kazandırılması loncaların denetimindeki ust - çırak ilişkisiyle gerçekleştirilirdi.

Kapitalist üretim biçiminin gelişmesiyle birlikte genişleyen pazarların «ulus»lar düzeyinde örgütlenmesi sonucunu doğurdu. Bu durum, süreç içinde üst yapıya yansısı ve bu alanda feodalitenin ideol. jisi olan dinin yerini ulusçuluk ideolo. jisi aldı. Ayrica kapitalist üretim biçiminin ve onun yarattığı işbölümünün gereksinmelerinin bir sonucu da eğitim kurumlarının giderek daha fazla yaygınlaşması oldu.

Bu yaygınlaşma merkantilizt dârelerinde aris tokrasiye karşı ticaret birjuvazisinin pazar birliği sağlamak için verdiği kavga-ya başlayıp gelişmiştir. Pazar birliği'nin kurulabilmesi için burjuvazi ulusculuk ideolojisini feodaliteye karşı savunabilmek tüm emekçi sınıfların temsilcisi rolünü oynamıştır. Dolayısıyla eşitlik, adalet, kardeşlik gibi ilkeleri savunmak zorunda kalmıştır. Bunun doğal sonucu olarak da burjuvazi, eğitimci ulus boyutunda yaygınlaştırma işlevini yerine getirmiştir. Ancak zamanla kendisine gereken işgücünü sınırlandırabilmek için okul öncesi eğitimden üniversiteye dek sınırlayıcı bir sistem oluşturmuş, yani eğitimin kurumsal yapısını hiyerarşik bir düzene oturtmuştur. Böylece bir yarıya eğitim yaygınlaştırılmış gözükmektedir, ama öte yarıya kapitalist sistemin gereksindiği nitelikli işgücünü bu hiyerarşi içinde eleyerek gerçekleştirmeye çalışmıştır.

Kısaca özetlemek gerekirse her toplum biçimi bir üst yapı kurumu olan

eğitimi kendi gereksinimleri doğrultusunda belirlemektedir.

Bilindiği gibi eğitimin kurumsal ve kurum dışı olmak üzere iki boyutu vardır. Eğitimin kurumsal yanı örgün yada yaygın biçimde devletçe oluşturulur ve yönetilir. Kurum dışı yanı ise, devlete rağmen kendi yapısı içinde ve kendi yöntemleriyle sürdürülüp gider. Söz gelimi, günümüzde parti, sendika, kitle örgütü vb. yerlerde yapılan eğitim bu biçimdedir. İşte biz bu çalışmada, eğitim tüm boyutlarıyla değil, kurumsal eğitimi, onun da özellikle örgün kısmını (yani okullar ve MEB na bağlı biçimde sürdürülen düzeni) ele alacağız.

Bu anlamda, bir değerlendirmenin sağlıklı olabilmesi için kısaca da olsa Türkiye'deki eğitim kurum ve politikasının tarihsel süreç içinde hangi dinamikler tarafından belirlendiğini saptamaya ve buradan hareketle günümüzde eğitim kurumunun sahip olduğu işlevi belirlemeye çalışacağız. Daha sonra da bu eğitim sisteminin eleştirisini ve bu alanda devrimci alternatiflerin ne olması gerektiği konusundaki görüşlerimizi belirteceğiz.

TARİHSEL SÜREC

Tarihsel süreç içinde eğitimi kurumları da, süreç içindeki toplumsal biçimlenmelere uygun olarak oluşmuş ve değişime uğramıştır. Feodal üretim biçiminin egemen olduğu Osmanlı Toplumunda, ilk önceleri eğitim, bir yandan «Enderun» denilen ve devlete gerekli hizmet ve işler için «iş içinde eğitimi» esas olan, diğer yandan da sıbyan mektepleri, medreseler, tekke, zaviye, vb. teokratik (dine dayalı) kurumlarda yapılmaktaydı.

Özellikle 19. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğunun giderek Batının açık pazarı durumuna dönüşmeye başlamasıyla birlikte batıdakilerle benzer eğitim kurumlarının oluşturulması girişimleri gözlemlenir. Bu oluşumda yabancı kapitalist ülkelerin etkileri de önemli rol oynamıştır.

1838 yılında İngiltere ile yapılan ticaret anlaşması ülkeyi tam bir açık pazar haline getirdikten sonra, yabancıların bu ekonomik sömürgeye paralel olarak e-

ğitim kurumlarına da el atmalarını görüyoruz. Gerçekten de 1863 yılında Robert Kolej bir İngiltere ve ABD ortak girişimi, 1868'de ise Galatasaray Lisesi bir Fransız girişimi «ev» iinde kurulmuştur. Bunun yanında da yıllarca devam eden batılılaşma özenti ve hareketleri de, Batı Avrupa'da eğitim gören bazı aydınların Türkiye'nin geri kalmışlığını istibdat yönetimine ve dine dayalı eğitime bağlamaları ve bunun «zıddı» olarak burjuva eğitim anlayışını, liberal iktisadını ve politikasını savunmaları ülkeyi açık pazar pazar haline getirmeye başlayan yabancı kapitalistlerin bu «batı hayranlığını» kendi çıkarları doğrultusunda kullanmalarına daha iyi bir zemin hazırlamıştır. Zaten bu anlayışla ülkede kurulan ilk «batı» tipi okullar Fransa, İngiltere, İtalya, Almanya ve ABD'nin kontrolünde sömürge ekonomisinin gereklerine uygun bir biçimde geliştirilmiştir. O dönemde ağırlıkta olan ticaret yoluyla sömürge için, gerekli ticari haberleşme, muhasebe, piyasa, daktilograf, sitenografi gibi dersleri okutarak yabancıları ülke içinde hizmet edecek kadrolar ve devlet yönetiminde işleri kolaylaştırıcı «batıcı» bürokratlar yetiştirilmesine yönelmiştir. Bu tür okullar, bu dönemde Anadolu'nun bir çok yerinde (özellikle ticari merkezlerde) kurulmuş, yabancı misyonerlerin faaliyetleri merkezleri haline gelmişlerdir. Bugün Lozan Anlaşmasıyla varlıklarını tescil edilen bu okullar Cumhuriyet döneminde çıkarılan Tevhid-i Tedrisat yasası ve uygulama sına rağmen imtiyazlarını yitirmemişler ve giderek üniversitelerimizin en büyük öğrenci kaynaklarını oluşturan kurumlar haline dönüşmüşlerdir.

Kurtuluş savaşından sonra geri kalmışlığı emperyalizmin ticaret yoluyla sömürüsüne, istibdat yönetimine ve dine dayalı eğitime bağlayan kurtuluş savaşı yöneticileri bir yandan milli burjuvazi yaratma diğer yandan da kapitalizme özgü üst yapı kurumlarını yerleştirme vaatlerine giriştiler. Bununla ilgili olarak da kapitalistlerin kaldırılmalarını yarıya, dinsel eğitimi yıkacağını ve batılılaş-

mayı sağlayacağını düşündükleri üst yapı değişikliklerini yapmaya başladılar. Tekke ve medreselerin kapatılması, hatifeliğin kaldırılması, 1924'de öğretim birliğini sağlayacak Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun çıkarılması, 1926'da okul programlarının laikleştirilmesi, 1928'de yeni Türk Alfabesinin kabulü bunun somut örnekleridir.

Alt yapıda kapitalizm öncesi ilişkilerin tümü ile tasfiye edilmesine yönelik girişimlerin gerçekleştirilememesi yüzünden üst yapıda bu tür girişimler hayata geçirilememiş, uygulama oldukça sınırlı kalmıştır. Başka bir deyişle, kapitalizm öncesi üretim ilişkilerinin varlığını sürdürmeleri nedeniyle bu ilişkilere tekabül eden şeyhlik, tarikatçılık gibi üst yapı kurumları yasalara rağmen varlıklarını fiilen sürdürmüşlerdir.

Cumhuriyet döneminde tüm üst yapı kurumlarının da ulusal «kapitalist pazarın yaratılması» çabalarına paralel olarak yapılan değişiklikler ulusal bir ideolojinin oluşmasını ve gelişmesini sağlamaya yönelik olmuştur. Bu oluşumun sağlanması yolundaki en önemli araçlardan biri olarak da eğitime özel bir önem verilmiştir. Öğretmenlere verilen özel önem, halkın yaygın eğitimine giriş, eğitimci kurslarıyla okuma - yazma öğretiminde köylere ulaşma çabalarını hep bu çerçevede değerlendirmek gerekir.

Cumhuriyet döneminde eğitim alanındaki gelişmelere yön verecek araştırmaların yapılması için birçok yabancı uzman ülkeye çağırılmıştır. Bunların en ünlüleri ABD'li Dewey ve Alman Kühne'dir.

Dewey başlıca şunları öneriyor : «1 - Yabancı eserleri tercüme ve neşir. 2 - Öğretmenlerin inceleme dernekleri kurması 3 - Seyyar sergiler ve kütüphaneler kurması 4 - Binalar kurmak 5 - Önce elemanları yetiştirme, sonra uygulamaya geçmek» Dewey, sözünü ettiği elemanları yetiştirmek için «Dani marka'ya komisyon gönderilmesini» öneriyor. Şimdi burada bir noktayı açıklamak gerekir Dewey'in ABD'de de Danimarka'nın komisyon gönderilmesini önermesinin nedeni, o dönem Amerika'sı-

nın ekonomik sömürüyü sürdüreceği yolları, aramakla beraber siyasi plan da Wilson'dan sonra politik yalnızlığa düşmesidir.

Dewey'in önerilerinin hemen uygulanmaya konmamasının nedenleri de şöyledir : Cumhuriyet yöneticilerinin eğitim politikasını ulusal esaslara dayanarak çizmeye çalışmaları, Bu anlamda ulusal kurtuluş savaşını yönlendiren İttifakın asker sivil kadroları batılı uzmanları kendi cizdikleri doğrultuda çalıştırmak istemişlerdir. Kapitalistlerin onların hata sıcağı olması bu tür önerilerin üflenerek ele alınmasına neden olmuştur.

Eğitim ve kültür planındaki gelişmelerin «ulusal» pazar yaratılmasını sağlayan politikaların bir sonucu olduğunu belirtmek gerekir. Ulusal pazarın emperyalizme rağmen kurulması nasıl mümkün olmadıysa kültürel alanda da bağımsızlığın sağlanması mümkün olmamıştır.

Çünkü Tanzimat'tan beri girişilen eğitim harekâtı, yabancı bir öz taşımakta ve emperyalizme bağımlı bir pazarın koşullarını yaratmaya dönük işlev görmektedir. Her ne kadar dil ve tarih teorilerinde iddialı «uydurmalara» ile kültürel bağımsızlık girişiminde bulunulmuşsa da, emperyalizme girilen ekonomik ilişkiler «yabancı» okul sisteminin sürmesinin ortadan kaldırmamıştır.

Eğitim ve kültür düzeyinde «ulusallaşma», emperyalizme bağımlı pazar ekonomisinde sözde kalmaya mahkumdur. 1923'ten sonra girişilen eğitimde kültürel «ulusallaşma» çabaları, İzmir İktisat Kongresinde seçilen ekonomik sistemin ideolojik bir yansımadır. 1908'lerin bıraktığı miras, böylece ulusal burjuvazi yaratarak «batılılaşma» (başka bir deyişle kapitalistleşme) sürecine girilmesi görüşü Cumhuriyet yöneten egemen İttifakın asker ve sivil kesimlerinde, (burjuvazi adına burjuvazinin genel ve özel çıkarlarını savunon, burjuvazinin yokluğunda burjuvazi gibi davranon bu kesimdir) yukarıdaki biçimde sonuçlandırılması dönemin sosyo - ekonomik yapısıyla tam bir uyum içindedir.

DEWEY'İN ÖNERİLERİ NASIL HAYATA GEÇTİ?

Türkiye'ye ilk çağrılan yabancı uzmanlardan birisi olan Dewey'in önerilerinin bir bölümünü yukarıda aktarmıştık. Bu uzmanın önerileri arasında köy okullarının sorunlarının çözümü de var. Öğretmen okullarında «Köy muallimi» yetiştirme, köylerde köy hayatına uygun eğitim yapma önerileri Dewey'indir. «İş ve meslek eğitimi» de Dewey'in önerileri arasındadır.

Dewey'in önerileri üzerinde uzun süre durulmamakla birlikte, (ki daha sonra Alman Kühne çağırıyor) bazı Doğu Avrupa Okullarının incelenmesi sonucunda savaş şartları içinde çok «ekonomik» görülen Köy Enstitüleri Türkiye koşullarında Tuncuc tarafından formüle edilecektir.

Asker - sivil kadrolar, «cumhuriyeti» dayandıracak «ulusal» burjuvaziyi yaratmak amacıyla geleneksel köy toplumunu kapitalist pazar bütünlüğü içinde eritmek için 1931 yılında parti programına «Halkçılık» adıyla konulan ilkeye uygun olarak önce köy öğretmeni yetiştirme sonra da öğretmen deneyimlerini geliştirmek için, bu de neylerin düzenlenmesi yani olumlu bir sonucu olarak da gündeme Köy Enstitüleri getirilmiş bulunmaktadır. Köy Enstitülerini, tarım kesiminde kapitalistleşmeyi gerçekleştirmek amacıyla kurulan ilke bu kurumları yönlendiren ve buralarda görev alanların beklentileri farklıdır. Bu ikinciler, Türkiye'nin toplumsal değişimini bu kurumlardan (ve bu kurumlarda yapılan eğitimin) hareketle sağlamak gibi saf bir ölüme içindedirler. Onlar, toplumsal yapıdan kopuk iktidar gücünü ellerinde tutanların ideolojisini ve kendilerine çizilen çerçeveyi dikkate almaktan hareket etmektedirler. Bu kurumlara kapalı köy toplumundan gelen çocukların değişik bir kültür ve ideoloji ile beslenmeleri sonucu ortaya çıkan tepkileri ve bu çocukların giderek düzene karşı bir düşünce sistemine kavuşmaları adı geçen görevlilerin yukarıdaki görüşüne olumlu bir katkı sağlanacağına inanılmaktadır. Gerçekten de ö-

zellikle yüksek Köy Enstitülerinde «bilimsel dünya görüşü»nü de özümsemi düzeyine ulaşan köy çocuklarının tepkileri, tarımı kapitalistleştirme sürecine sokmak isteyen egemen sınıfları önem almaya yöneltti. Aslında kurumlar ortaya çıktığında kapitalizm öncesi sınıf ve tabakalar ile kendilerine «milliyetçi» diyenlerin kurumlara karşı kesin tavır aldıkları ve mücadele ettikleri bir gerçektir. İşte 1945'ten sonra Köy Enstitülerine karşı egemen sınıfların birlikte hareket etmeleri hakim sınıf ittifakının yapısının olduğu yeni biçim de aranmalıdır.

Köy Enstitülerinin, hakim sınıfların isteğine karşı bir düşünce sürecinden geçmesi ve buralardan mezun olan bir çok yurtsever kişi, eğitim tarihimize olumlu katkılar getirmiştir.

Türkiye'de sol içerisinde değişik değerlendirmelere neden olan Köy Enstitüleri konusunu böylece kapattırken, 1923'ten sonra gerçekleştirilen eğitim uygulamalarında laikliğin Tevhid-i Tedrisat'ın zorunlu bir sonucu olarak gerçekleştirildiğini görmekteyiz. Bu anlamda pozitif düşünce tarzı resmî ideolojî haline getirilerek bir kadrolaşma yaratılmaya çalışılmıştır. Yine bu dönemin eğitimi, özellikle örgün eğitim, son derece yoğun bir içerik taşımaktadır. Olguluk sınavları ile halka sınırlı derecede sunulabilen akademik lise eğitiminin kaliteli eleman yetiştirme konusunda herhangi bir tereddüt bulunmamaktadır. O dönem yayınlanan «başarı yılları»na örgün eğitimin akademik bakımından kalitesini vurgulamaktadır. Bu kaliteli olma durumu, düzenin gereksinimlerini başarılı bir biçimde karşılamak için bir gerektir. Bu dönemde öğrenciler genel kültür konularında da bilgi sahibi kılınmıştır.

Öte yandan bu dönemde, yaygın eğitim kurumlarının hem tayin edilen ulusal hedeflere ulaşma bakımından hem de girişilen okuma - yazma seferberliğinin ve pazar ekonomisine doğru açılmanın gerçekleştirilmesi bakımından resmi ideolojiye bağlı biçimde sürüp gittiği bir gerçektir.

(Devam edecek)

Yeni Ders Kitapları nasıl olmalı?

BİR GÖRÜŞ

Millî Eğitim Bakanı Sayın Necdet Uğur, 3 haziran 1978'de, ilkeleri, dilleri, içerikleri ve izledikleri yöntem bakımından çağdaş olmadıkları ve Türk toplumunun eğitim gereksinimini karşılayamadıkları, özgür ve bilimsel düşünceyi yansıtmadıkları için, yürürlükteki birçok ilk, ortaokul ve lise kitaplarının önümüzdeki ders yılı başından itibaren uygulamadan kaldırıldığını açıklamış bulunmaktadır.

Millî Eğitim Bakanı, kaldırılan bu program ve kitapların yerine yeni programlar hazırlanacağını, programa göre yeni kitaplar yazılacağına, bastırılacağına, ancak bu iş zaman gerektirdiğinden önümüzdeki 1978 - 1979 ders yılı için geçici bir çözüme gidileceğini, uygulamadan kaldırılan kitapların yerine daha önce kullanılan ders kitaplarının geçici olarak okutulacağını bildirmektedir.

Ne var ki, ilk, ortaokul ve liselerde okutulan ders kitaplarının ilke, içerik, dil ve yöntem bakımından özgür ve bilimsel düşünceyi yansıtmama, bu arada çağdaşlık ölçütünün toplumun kendine özgü gereksinimlerine uygun düşmesi gibi bir temel ilke, bazı önlemler ile devamlı alınmadığı ve sürekli denetimlenmediği sürece, tüm cabalara karşın belki de engellenebilir.

Artık Türkiye'de, gerek üniversite ve yüksek okullarda, gerekse bu tür bilim kuruluşlarının dışında, bilinçli ve ilerici bir eğitim için bilgi aktarımını sağlayacak yüksek bir gizli güç oluşmuştur. Bu gizli gücün, eğitime yönelik ürünlerle kendini gösterebilmesi için, her dönemde şu ya da bu yöle etkinliğini sürdürmeyi başaran siyasal ve bürokratik yetkenin (otoritenin) yerini bilimsel yetkenin alması gerekir. Siyasal ve onunla bütünleşen bürokratik yetke, devlet yönetiminde elbette kendine düşen görev ve sorumluluğu yerine getirmekle yükümlüdür. Ama şimdiye dek sürdürüldüğü gibi, bu yetkenin kötüye kullanımı engellenmezse, çağdaş bilimselliğin istekleri yine yenilecek ve eğitimde tek yönlülüğün, tek görüşlülüğün önü alınamayacaktır. Siyasal ve bürokratik yetkenin keyfilikten ve geçici güncellikten kurtarılmasının tek göstergesi ise, her eğitsel eyleme, bilimsel ve ilerici olmak koşuluyla, sesini duyurabilme hakkının somut olarak verilmesidir.

Bunun da ilk basamağı, ders kitaplarının kabulündeki sınıflamanın kaldırılması, bilime ve Türk ulusal eğitimine katkıda bulunan her ürüne okullarda okutulmasına olanağının tanınmasıdır. Gerek yarışmalarla, gerekse yarışma dışında bireysel girişimlerin desteklenmesiyle harekete geçebilecek bireysel güçün ortaya koyacağı amaca uygun ders kitaplarının, herhangi bir ayrım gözetilmeden, Bakanlıkca ders kitabı olarak benimsenmesi, bu benimsenmedeki «kabul edilmişliği» ya da «tavsiye olunur» ayırtılmasının kaldırılması gerekir. Bu akıl yürütmenin doğal sonucu ise, tek kitap dizgesi gibi tek doğrultuda yönlendirici, dolayısıyla bilimsel ve sakın-

calı uygulamaya son vermek, ders kitabı olma niteliğindeki her kitabın ayrımsız kabul edilmesini sağlamak ve Bakanlık düzeyinde yapılacak geniş boyutlu denetimden sonra, kitapların seçiminin doğrudan doğruya bu kitapları okutan öğretmene bırakılması ilkesini getirmektedir.

Ancak bu yöle bazı meslekten kitap yazarlarının ve tek boyutlu bilim adamlarının yıllardır tekelinde bulunan ders kitabı yazma eylemi, özgür bir seçim ve ayıklanma sınavına girebilecek, uygulamada hangi kitap ya da kitaplar gerçek gereksinimi doyurabiliyorsa, o kitap ya da kitaplar okutulabilecektir. Böylece bir yandan yazarlar arasındaki bilimsel yarışma ruhu diri tutulacak, kimi ticarî anlaşmaların oyunu bozulacak, öte yandan Bakanlığın ders kitabı olanağı hem sayı, hem nitelik yönünden artmış olacaktır.

Böyle bir uygulama kuşkusuz zaman isteyecektir. Bakanın da dediği gibi, önümüzdeki ders yılında, daha önce kullanılmıy, hiç olmazsa «zararsız» ders kitaplarının kullanımı zorunlu olacaktır. Ama zaman gereksiniminin tembelliğe, yeniliğe dönüştürülmesine çalışılmalıdır.

Yeni düzenlemeye gidilirken de, düzenlenen programların, yazarın elini kolunu bağlayıcı, onu bürokratin keyfine tutsak edici olmamasına, değişik yöntem ve eğitime bakış açılarının benimsenebilmesi olanağının yaratılmasına özen gösterilmelidir. İlkeleri hiçbir zaman durulmuş katanamayan eğitime, yeni bilimsel ve yönetsel katkılarını girebilmesini sağlayacak önlemler mutlaka alınmalıdır. Bürokratik engellemelerin ve geçici siyasal etkilerin hiç olmazsa sınırlandırılabilmesi için, Bakanlığın ilgili birimlerinin, araştırma merkezleriyle sürekli ve örgütsel bir bağlantı içinde olması, çağdaş ve özgür bilimsel verilerin etkinliğini kazanmasını sağlayabilir.

Kısaca özetlemek gerekirse, öncelikle şu öneriler yapılabilir :

- 1) Türk çocuklarının çağdaş bilimsel verilerin ışığında ilerici ve özgürleştiren bir doğrultuda eğitilebilmesi için, yeni programlar düzenlenirken bürokratik düzeydeki bilgisizlik girişimleri kapatılmalı ve gizli ticarî ilişkilerin önüne geçici düzenlemeler getirilmelidir.
- 2) Tek kitap uygulaması yerine çoğulcu görüş benimsenmeli, ama bu çoğulculuk, yine eski alışkanlıkla, birkaç kitaba indirgenecek topkuzüme dönüştürülmemelidir.
- 3) Kitap yazımı için açılacak yarışmalar sık sık yenilenmeli, yarışma dışından gelebilecek bireysel girişimlere hak tanınmalı, yeni bilimsel katkılara zaman geçmeden eğitim dizgesine maledilmesi sağlanmalıdır.
- 4) Kitaplar yalnızca kaynağı belirtilmeyen, dolayısıyla denetlenmeyen aktarma bilgilerden dermeçatma bir biçimde oluşmamalı, bilgilerin kaynaklandığı özgür metinlerden seçme alıntılarla dizgeli bir biçimde donatılmalıdır.

(Devamı Sayfa 15 de)

Başyaza

(Baştarafı Sayfa 1 de)

rülen rejimsel harekirci girişimin bir başka örneği, aksi başında hiç bir yönetimde gösterilemez.

Çağımızın en büyük insanlık suçuna, en eivrişli hale getirilen bir ortamda, öğretim üyelerine, bağımsız yargıya, gençlere, tanınmış kişilere ve emekçi halkımıza yöneltilen ve Kahramanmaraşta da tüyler ürpertici bir soy kırımına dönüştüren faşist cinayetlere karşı, Halkevleri tüm devrimciler için birer üst niteliğindeki 800 kadar birimi ve tüm öbür ilerici demokratik kitle örgütleri ile, tüm bir dayanaşma halinde, devrimci gündemin ilk maddesi olan demokrasi savaşını sürdürmektedirler.

Ülkemizde oluşan çok boyutlu bunalımın, sağ-sol yada kapitalizm-sosyalizm çatışması olarak gösterilmesi, olaylara aşırı sağcı aşırı solcu ya da eylemli sağ, eylemli sol gibi anlamsız adlar takılması, yan tutmama ya da denge kurma kuruntuları da, faşizmin demagojisine, yalanlarına, hedef sapırmalarına ve halkı kandırmalarına yardım etmiştir. Yaşadığımız gerçek olgu, dış güdümlü bir faşist komplodur.

Bölgemize yönelik emperyalist tutkuların ve döndürülen dolapların içimizdeki cinayet aletleri ile eyleme yansımaları ve kimi Türk kimlik kartı taşıyanlara da avukatlığının acıkça yaptırılması, göğüslemek zorunda kaldığımız iç-dış tehlikelerin olağanüstü boyutlara ulaştığını kanıtlamaktadır.

Bir ilerici - halkçı - devrimci - demokratik ekin örgütü olan Halkevleri, bu büyük hainlikleri tüm yönleri ile halka anlatmayı en önemli güncel görevleri saymaktadırlar.

Sanatsal ve ekinsel uğraşlarımızda da, faşizmin, emperyalizmle ve finans kapitalle bağıntılılığı, tek şefe bağımlılığı, insanı köleleştiren ve yalnız güdülüye hak tanıyan çirkinliği, demagoji ve yalanca ancak yaşamaya çalıştığı, hedef sapıtılarak kandırma yöntemini temel aldığı, onun bombalı - hançerli kardeşliği ile sabotajlı bir birliği istediği ve tüm hainliklerini örtmede kullandığı maskelerin iki yüzü konulmuş halka iyice anlatılmalıdır. Canavarı melek diye göstermek isteyenlerin çirkin yüzlerini halkımızın görmesi sağlanmalıdır.

Örgütümüz, levhalarını görünce, kırmızı peşte-mal görmüşçesine kuduran gerici - karanlıkçı - halk düşmanı faşist karmasının, rejime ve halkımıza yönelik komploya karşı, tüm üyeleri ile, kesintisiz bir savaşımı sürdürmeyi, güncel en önemli görevi saymaktadır.

Emperyalizm döneminde kooperatiflere bir bakış

(Baştarafı Sayfa 11 de)

Emperyalizm döneminde ülkemiz köylülerinin önemli bir yeri vardır. Bu önemli gücü örgütlemek, politize edilmesini sağlamak için kooperatiflerde çalışmak devrimciler için önemli bir görevdir. Bu görev ağırlıklı olarak ülkemizin köylerine kadar örgütü olan Halkevleri ve Halkodalarında çalışan devrimcilerle düşmektedir. Kırsal alanların önemli örgütlerinden birisini oluşturan kooperatiflerde Halkevçiler en etkin şekilde görev almaları ve kooperatiflerde örgütlenen insanların politize edilmesi uğraşını vererek, gerçek kurtuluşun insanın insan tarafından sömürülmeceği toplumlarda olacağını bilincini de vermektedir.

Halkevlerinin kurucusu ve ulusal kurtuluş savaşının önderi M. Kemal'in köylüye verdiği önemli göz önüne alarak belirttiği «sınıfsız ayrıcalıksız ve gerçek üretici halkın iktidarının oluşumunu sağlamaya çalışmak» sözünü hayata geçirme doğrultusunda biz Halkevçiler olarak verdiğimiz Bağımsızlık ve Demokrasi mücadelesine bağımlı olarak bu alanda daha güzel yarıların tohumunu bugünden atmalıyız.

HALKEVLERİ FAŞİZME VE EMPERYALİZME KARŞI HALKIMIZIN BAĞIMSIZLIK DEMOKRASİ MÜCADELESİNİN

(Baştarafı Sayfa 3 de)

6. Türkiye'nin büyük potansiyelini bilen, yalında pazar olmaktan kurtulma şansının la ötesinde, pazar yarışmasına girme gücünü kazanaçığını hesaplayan emperyalist güçler, yakamızı kolay bırakmayacaklar. Hele, onlara bağımlı politikayı sürdürme halinde, çıkmaz üstüne çıkmaz türeterek, Türkiye'yi bir «Kırsal döngü» içinde tutmaya çalışacaklardır.

Gerçekten, 45 milyon nüfuslu, yetişkin insan gücü, çalışkan halkı, önemli doğal kaynakları, hiç bir gücün küçümsemeyeceği jeopolitik önemi ve halkının huzla yükselen bilinçlenme düzeyi ile Türkiye'ni bütün güçler için olan önemli çok büyüktür.

Bu önemli kendü yararlarına kullanmak isteyen yabancı güçler içimizden maşa türetip kullanmada şimdiye değin çok başarılı olmuşlardır.

İşte bu gerçeklerin halka anlatılmasında ve gerçekten çare olabilecek çözümlerin desteklenmesinde Halkevlerinin önemli katkıları olabilir.

Tüm devrimci-ilerici yurtseverlerin halkımızın doğrudan canına da kastetmekte olan emperyalizme ve diktaların en kamışı olan faşizme karşı, eylem ve güç birliği halinde, ortak bir savaşımı, ertelenemez bir ivedilik kazanmıştırebuğün.

(1) 12 Mart döneminde bile Halkevleri, Kızılay, Çocuk Esirgeme Kurumu ve Yeşilay Kurumlarıyla birlikte kapatılmaması çok şeyler anlatması bakımından önemlidir.

YENİ DERS KİTAPLARI NASIL OLMALI?

(Baştarafı Sayfa 14 de)

5) Bakanlık, bakanın resmen açıkladığı ilkelere uyan kitaplar arasında ayrıcalıklı bir tavır takınmamalı, bu ilkelere uygun her kitap, «ders kitabı» olarak kabul edilmelidir.

6) Ders kitabındaki bilgileri öğrenciye götüren ilk ve biricik araç öğretmen olduğundan, hangi kitabın okutulması konusunda öğretmene kesin özgürlük tanınmalıdır.

7) Bir ürünün ders kitabı olarak kabulü ya da geri çevrilmesi kararı, bir-iki kişinin ya da bir bürokratlar kurulunun «evet ya da «hayır» demesine bırakılmamalı, her bilim dalının ders kitaplarını, o bilim dalında deneyi ya da ürünü nedeniyle yetkili olan değişik bilimsel görüşlerin oluşturacağı bir kurul değerlendirmelidir. Bu kurulun kararı danışma niteliğinde değil, bağlayıcı olmalıdır.

Bilim ve ona bağı eğitim, ne tek görüşlü yapay bilimselliğe, ne de bürokratik yetkiye dayanan keyfiliklere katanabilir. Eğitim yöntemlerinin en son bilimsel seslere sağır kalmaması için, korkusuz adımların atılması zorunludur. Millî Eğitim Bakanı Uğur ise, sağlam kişiliği ve bilincilli eylemleriyle, bu umudu veren bir siyaset adamıdır.

(Milliyet, 19.6.1978)

VIETNAM ÇOCUKLARI VE GENÇLERİ ONLARA DEDELERİNDEN MİRAS KALAN ÖZGÜRLÜK SAVAŞININ DIŞINDA ÇOK AZ ŞEYLERLE İLGİLENDİLER.

YAŞAMLARINDA EMPERYALİZME VE SÖMÜRGEÇİLİĞE KARŞI DİRENMEKTEN, KAN VE ATEŞİ BİRLİKTE GÖRMEKTEN İSE, ÇOK ŞEYLER ANLADILAR.

KENDİLERİNE BİR ZAMAN YARDIM EDENLERİN İHANETİNE KARŞI BUGÜN YİNE SAVAŞIYORLAR.

Halkevleri faşistlerin

14 EKİM 1977

«Dikmen Halkevi açıldığı günden itibaren sürekli ve sürekli artan baskılar ve yurtdışı politikaya bir karşı - laştırma. Dikmen'deki bu o - yun, yurt dışında toplananlar - maktaki olan ayınlarda bir par - çadır. İktidardaki faşist ve rufflar iktidarın açık faşist - leri geçmek için ortaya koy - duğu baskı zümre ve yıldı - rıcı eylemleri aktif içinde ki - le için paha paha değersizlik kurullarını bedel almakta, kitlelerin uyanmasını engelle - mek için zorbalığa başvur - maktadırlar. Kitleler ise -

Halkevleri: Emel halkımız, baskı, terör, zulüm paketleri ile karşı karşıya

ANKARA (VA)

Halkevleri Genel Kurulunda İdris Ortakaya, 14 Ekim 1977

Halkevleri Ayrık şubesi komandoların saldırısına uğradı

ANKARA - (ATA) - HALKEVLERİ BOMBA İÇİN GENEL YÖN - LERİN KURTULAMI ve İdris Ortakaya

Faşizme

(Dışarıya Sayfa 18'e)

14 EKİM 1977

«Faşizme baskı ve şiddet eylemleri k - ruzun, etkin mücadelelerden yığılı bir - le anararlar baskın eylemlerinde, sokak - tı okullarda ve hatta evlerinde kurşun - rak öldürülmektedir. Bu katliamlar - ın önlenmesi için devletler faşist de - ğeri - olmaktadır.

Bu tehditli eylemlere karşı direnmek - mahalle etkin mücadele etmek tüm an - alet ünitelerin örgütleri, basının son - larını partilerin demokrasiden ve to - kluluğuna karşı olan zorunlu ve tarihi - görevlerdir.

Bu görev yerine getirilmediği yerde, ev - yitimi, işsizlik, faşizmin baskından ve - olumsuzlukları yaşam hakkı, baskınlar - ın bir gerçektir. Ayrıca faşizm de - ği - le emiren baskın faşizme hizmet - ını sürdürebilmektedir. Her - ne kadar ve bilimsel olarak, «Her - ne kadar» diye örgütlerin anti-faşist eylem - lerini gerçekleştirme durumunda, her - ne kadar demokrasinin adına ne - vindiği ama vaele bir durumdur. Ümit - iledi anti-faşist güçlerin eylem birliği ba - şaraktır.»

HALKEVLERİNE SALDIRILAR

Halkevleri Genel Yö-

netim Kurulu Genel İdris

Ortakaya'dın yaptığı ve

14 Ekim 1977

14 EKİM 1977

CUMA

Halkevleri Genel Yö-

netim Kurulu Üyesi

İdris Ortakaya, faşizmin

uygulamalarını bir rapor haline

getirerek CHP başta olmak üzere

14 EKİM 1977

CUMA

Halkevleri Genel Yö-

netim Kurulu Üyesi

İdris Ortakaya, faşizmin

uygulamalarını bir rapor haline

getirerek CHP başta olmak üzere

14 EKİM 1977

CUMA

Halkevleri Genel Yö-

netim Kurulu Üyesi

İdris Ortakaya, faşizmin

uygulamalarını bir rapor haline

getirerek CHP başta olmak üzere

14 EKİM 1977

CUMA

Halkevleri Genel Yö-

netim Kurulu Üyesi

İdris Ortakaya, faşizmin

uygulamalarını bir rapor haline

getirerek CHP başta olmak üzere

14 EKİM 1977

CUMA

Halkevleri Genel Yö-

netim Kurulu Üyesi

İdris Ortakaya, faşizmin

uygulamalarını bir rapor haline

getirerek CHP başta olmak üzere

14 EKİM 1977

CUMA

Halkevleri Genel Yö-

netim Kurulu Üyesi

İdris Ortakaya, faşizmin

uygulamalarını bir rapor haline

getirerek CHP başta olmak üzere

14 EKİM 1977

CUMA

Faşizme karşı kavga vermeyen herkes dolaylı olarak faşizme hizmet eder

YENİ ÜLKE

Fatsa Halkevi Başkanı Kemal Kara faşist katiller tarafından katledildi

«DİKMEN HALKEVİNE BOMBALI SİLMİRİ DÜZEN - LİYENLER PATLAYIKLARI TARRİF KALİPLERİ İLE ÇEVREDE BULUNAN SPARTANLARDA İN - HİN LİRALIK CAM KIRILMASINA YOL AÇTILAR. ABİDİNPAŞADA BİR ÖĞRENCİYE SALLIRAN ZOR - BALAR GENÇİ BİÇARLA AĞIR ŞEKİLDE YARALA - DI. BİR PROFESÖRÜN ARABASINA KİMLİĞİ DE - LİNDİKEN ŞARİSLAR SABOTAJ YAPTILAR.»

Macidoğan Halkevini basan polisler, içeridekileri dövdü kitapları yaktı sonra da binanın içine işeyip çıktı

HALKEVLERİ Genel Merkezi Tarafından Yayınlanır
SAHİBİ: HALKEVLERİ adına Ahmet YILDIZ
SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ: Özkan YILDIRIM
FİYATI: 250 Kır.

YAZIŞMA ADRESİ : İnkilâp Mah. Fırat Sokak No: 4
(Ankara Vahilği arkası) Ulus-ANK.
Tel: 24 37 11 - 10 60 79

BASILDIĞI YER: HALKEVLERİ Basımevi/Tel: 17 65 53